

นักสอพลอประชาชนแห่งประเทศไทยเอเธนส์กับบทเรียนต่อประชาธิปไตย ไทยร่วมสมัย*

เพิ่มศักดิ์ ใจเจริญพันธ์**

(วันรับบทความ : 25 สิงหาคม 2563, วันแก้ไขบทความ : 18 ตุลาคม 2563,

วันตอบรับบทความ : 18 ตุลาคม 2563)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงกำเนิดและความเสื่อมของระบอบประชาธิปไตยเอเธนส์ และพยายามทำความเข้าใจประเด็นปัญหาของประชาธิปไตยเอเธนส์ กับปัญหาของประชาธิปไตยร่วมสมัยในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า ประชาธิปไตยเอเธนส์เกิดขึ้นภายใต้บริบทวัฒนธรรมแบบพหุเทวนิยม สภาพทางภูมิรัฐศาสตร์ และการต่อสู้ทางการเมืองของกลุ่มอำนาจต่างๆ ในฐานะของระบอบการเมืองที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อรองรับอำนาจ หรือให้ความชอบธรรมกับคนบางกลุ่ม ขณะที่ความเสื่อมของประชาธิปไตยเอเธนส์ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากทั้งปัจจัยภายนอก คือ การรุกรานของนครรัฐเพื่อนบ้าน และปัจจัยภายใน อันได้แก่ ความอ่อนแอของนครรัฐ อันเนื่องมาจากการใช้อำนาจของพลเมืองเอเธนส์ ที่มักถูกชักจูงโดยเหล่านักสอพลอประชาชน หรือ/และนักปลุกปั่นทางการเมือง จึงนำไปสู่การพิจารณาเปรียบเทียบกับประชาธิปไตยร่วมสมัยของไทยโดยเฉพาะในช่วงของความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างสี่เส้าจนถึงการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มนักเรียนนักศึกษาในปัจจุบัน ประชาชนหรือมวลชนส่วนใหญ่มักถูกชักจูงและโน้มน้าวโดยเหล่านักสอพลอประชาชนเหล่านี้ จนก่อให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรงซึ่งอาจเป็นปัจจัยหนึ่งนำไปสู่ความล่มสลายของประชาธิปไตยไทยเช่นกัน

คำสำคัญ: ประชาธิปไตยเอเธนส์, ประชาธิปไตยไทย, การเมืองไทย

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การศึกษากำเนิดและความเสื่อมของระบอบประชาธิปไตยเอเธนส์ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2559

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง,

email: phermsakc@gmail.com

The Demagogues of Athenian Democracy and Lessons for Thailand's Democracy

Phermsak Chariamphan*

(Received Date : 25 August, 2020, Revised Date : October 18, 2020,

Accepted Date : October 18, 2020)

Abstract

This research aims to study the origin and decay of Athenian Democracy, inquiring into the problems in Athenian Democracy and compare to democracy in Thailand. The results show that Athenian democracy occurred within a polytheism context as well as its unique geography. Under the political struggle between different groups, Athenian democracy originated as a political invention that created power and/or legitimacy to a privileged group. In terms of the demise of Athenian regime, the invasion of neighboring City-states served as one of the external factors, accompanied with the significant internal factors. Therefore, the result found that the weakness of the City-States was due to unbridled power of the people who were often persuaded by demagogues. This leads to a comparison with Thai democracy by the fact that Thai democracy is similar to Athens democracy which people are often easily persuaded by demagogues.

Keywords: Athenian Democracy, Democracy in Thailand, Thai Politics

* Assistant Professor, Department of Government Faculty of Political Science

email: phermsak@gmail.com

บทนำ

ประชาธิปไตยเอเธนส์ (Athenian Democracy) ถือเป็นมรดกทางการเมืองที่สำคัญต่อผู้ใช้ชีวิตอยู่ภายใต้รูปแบบการปกครองที่พยายามอ้างอิงความชอบธรรมจากอำนาจของประชาชน แม้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเอเธนส์จะได้สิ้นสุดลงไปแล้วในทางประวัติศาสตร์ กระนั้น ประชาธิปไตยเอเธนส์ก็กลายเป็นหนึ่งในรากฐานทางภูมิปัญญาให้แก่ประชาธิปไตยสมัยใหม่ (Modern Democracy) ประชาธิปไตยเอเธนส์ จึงถือเป็นตัวอย่างที่สำคัญสำหรับการศึกษาทางรัฐศาสตร์เกี่ยวกับกำเนิดไปจนถึงจุดอ่อน และปัญหาที่ทำให้การปกครองรูปแบบดังกล่าวเข้าสู่ภาวะถดถอยหรือล่มสลาย นอกจากนี้ อาจพิจารณาได้ว่าบทเรียนของประชาธิปไตยเอเธนส์ เป็นบทเรียนสำคัญในการทำความเข้าใจปัญหาประชาธิปไตยไทยที่ยังคงวนเวียนอยู่ในวงจรอุบาทว์ทางการเมือง ซึ่งประกอบด้วย การเลือกตั้ง วิกฤตทางการเมือง และการรัฐประหาร และการร่างรัฐธรรมนูญ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาถึงต้นกำเนิด ลักษณะสำคัญ และความเสื่อมของระบอบประชาธิปไตยเอเธนส์จนถึงช่วงการเสียชีวิตของเพริคลีส (Pericles) ซึ่งถือเป็นช่วงตกต่ำของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในนครรัฐเอเธนส์และบทเรียนต่อระบอบประชาธิปไตยไทยโดยเฉพาะในยุค “สงครามซีเลส” ในทศวรรษ 2550 รวมถึงการเคลื่อนไหวของกลุ่มนักเรียน-นักศึกษาในปัจจุบัน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบการตีความ (Interpretative) และการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive analytic) โดยใช้ข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น (Primary Document) และใช้ข้อมูลจากเอกสารชั้นรอง (Secondary Document) ที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษา

การเกิดขึ้นของประชาธิปไตยเอเธนส์นั้นเกิดขึ้นภายใต้สภาพแวดล้อมสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ สภาพทางภูมิศาสตร์และความเชื่อแบบในปกรณัมไปจนถึงตำนานของเทพเจ้า ที่ได้หลอมรวมกันจนเกิดเป็นชุดความคิดทางการเมืองที่ใช้ในสังคมเอเธนส์ และการต่อสู้แย่งชิงอำนาจของกลุ่มตระกูลต่างๆ ซึ่งมีลักษณะเหมือนเป็นกลุ่มชนชั้นนำทางการเมือง ขณะที่ความเสื่อมของประชาธิปไตยเอเธนส์นั้นมีที่มาจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ การพ่ายแพ้ในสงครามกับสปาร์ตาในสงครามเพโลโพนีสเซียน (Peloponnesian War)

ซึ่งทำให้เอเธนส์ต้องสูญเสียสถานะของมหาอำนาจไปภายหลังจากการเสียชีวิตของเพริคลีส ความพ่ายแพ้ในสงครามกับการขยายอำนาจของมาซิโดเนีย ก่อนถูกยึดครองโดยจักรวรรดิโรมันในเวลาต่อมา ขณะที่สาเหตุภายในเกิดจากความอ่อนแอด้านการบริหารกิจการภายในและระบบตรวจสอบถ่วงดุล ซึ่งถูกทำลายโดยมวลชนภายใต้การชี้นำของผู้สอพลอประชาชน และนักปลุกระดมทางการเมือง (demagogue)

สภาพภูมิศาสตร์และความเชื่อแบบปกรณัมและตำนาน

เอเธนส์ตั้งอยู่บนภูมิภาคอิตาลี (Attica Region) ทางตอนกลางของกรีซในปัจจุบัน มีพื้นที่เป็นภูเขาสูงต่ำสลับซับซ้อนทอดยาวเป็นแนวเหนือจรดใต้ มีพื้นที่ประมาณ 2,500 ตารางกิโลเมตร มีลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นคาบสมุทร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาหิน (ประมาณ 3 ใน 4 ของพื้นที่ทั้งหมด) นอกจากนี้การถูกล้อมรอบด้วยทะเลยังทำให้มีพื้นที่เพาะปลูกจำกัด นอกจากภูมิประเทศจะเป็นเครื่องกำหนดการเกิดชุมชน ในกลุ่มนครรัฐกรีกโบราณแล้ว สภาพภูมิอากาศก็มีผลให้กรีกโบราณต้องประสบกับปัญหาขาดแคลนที่ดินสำหรับการเพาะปลูก จากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรที่ไม่สัมพันธ์กับขนาดของพื้นที่ และปัญหาการพังทลายของหน้าดิน จากสภาพอากาศแบบเมดิเตอร์เรเนียน ที่มีลักษณะร้อนแบบแห้งแล้ง (Semi - Arid) ส่งผลให้เอเธนส์มีสภาพอากาศที่แปรปรวนในช่วงเปลี่ยนฤดูกาล ซึ่งสภาวะดังกล่าวส่งผลเสียต่อความสมบูรณ์ของที่ดิน ทำให้หน้าดินที่อุดมสมบูรณ์ถูกชะล้างและกัดเซาะทำลายด้วยลมและฝน จนต้องเผชิญกับความเสี่ยงในการกลายเป็นทะเลทราย (desertification) ซึ่งจากหลักฐานทางธรณีวิทยาพบว่า กระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นตั้งแต่ช่วง 6,000 ปีก่อนคริสต์ศักราช

สภาพแวดล้อมดังกล่าวส่งผลให้พื้นที่ดังกล่าว เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของชุมชนการเมือง ซึ่งเกิดขึ้นจากภายใต้บริบทที่มีความซับซ้อน ทูรกันดาร และความขาดแคลนทรัพยากรของพื้นที่ หรือก็คือแหล่งชุมชนต่างๆ ในกรีกนั้นเกิดขึ้นและพัฒนาในรูปแบบโครงสร้างทางสังคมการเมืองของตนเองขึ้นมาในทุกพื้นที่ไม่เว้นแม้แต่บนเกาะใหญ่ๆ ซึ่งมีภูมิประเทศไม่แตกต่างจากบนแผ่นดินใหญ่ อาทิ ชุมชนบนเกาะครีต (Crete) เกาะคาปาธอส (Karpathos) หรือเกาะโรดส์ (Rhodes) เป็นต้น (Finley, 1970, p. 120; Boardman and Poesen, 2006, p. 280; ไชยันต์ ไชยพร, ม.ป.ป., หน้า 1)

ขณะที่ ในส่วนของความเชื่อและร่องรอยของรูปแบบโครงสร้างทางการเมืองนั้น ปรากฏอยู่ในบทกวีของเฮซิออด (Hesiod), โอวิด (Ovid) และโฮเมอร์ (Homer) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงร่องรอยและรูปแบบของการปกครองก่อนการก่อรูปของ “ระบอบประชาธิปไตย” ซึ่งเป็นที่รู้จักในนครรัฐเอเธนส์ โดยพบว่า มีการกล่าวถึงรูปแบบการปกครองของชาวกรีกตั้งแต่ยุคเทพเจ้า โดยได้มีการบันทึกรูปแบบการปกครองของทวยเทพเอาไว้ในงานประพันธ์เรื่อง Theogony (Birth of the God(s)) หรือ กำเนิดเทพเจ้า ของเฮซิออด (Hesiod, 2006, p. xxviii) ซึ่งมีการบอกเล่าถึงกำเนิดของสิ่งต่างๆ รวมทั้งเทพเจ้าและมนุษย์ ซึ่งในส่วนของกำเนิดโลกมนุษย์นั้นเฮซิออดและโอวิดได้บรรยายเกี่ยวกับกำเนิดของโลกและมนุษย์ว่า เดิมทีนั้นทั้งหมดรวมเป็นเนื้อเดียวกันเหมือนกับไข่ (Egg Myth) แต่ภายหลังไข่หรือก้อนกลมดังกล่าวได้คลายตัวออกจากกัน

เกิดเป็น แผ่นดิน (Gaea) ผืนน้ำ (Pontus) และท้องฟ้า (Uranos) ขึ้น จากนั้นจึงเกิดเป็นเทพรุ่นต่างๆ และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ (Ovid, 1958, pp. 3-5) อย่างไรก็ตาม มีการอธิบายกำเนิดของโลกตามมุมมองของชาวกรีกโบราณในหลายรูปแบบด้วยกัน เช่น กรณีที่แม่พระธรณีมีวันออกมาจากความว่างเปล่า หรือตำนานซึ่งระบุว่า โลกนั้นจำเดิมเป็นเพียงมิติมีดกร้างว่างเปล่า

ทั้งนี้ การก่อตัวของระเบียบแบบแผนทางการปกครองนั้น เกิดขึ้นครั้งแรกภายใต้การปกครองของเทพวงศ์โอลิมเปีย (Olympians Gods) ซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณกรรมของเฮซิออด ซึ่งระบุว่าซุส (Zeus) ในฐานะของผู้พิชิตได้เป็นผู้สถาปนาระเบียบ และโครงสร้างทางการเมืองขึ้น ภายหลังจากที่เข้าพิธีวิวาห์กับ เทพีธีมิส (Themis – ความยุติธรรม) จนเกิดเป็นเทพธิดาสามองค์ ประกอบด้วย ยูโนเมีย (Eunomia – ระเบียบแบบแผนในการปกครอง), ไดค์ (Dike – ความยุติธรรม) และอีรีเน (Eirene – สันติสุข) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงเป้าหมายของการปกครอง นอกจากนี้ สำหรับผู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างสถาบันการเมืองที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับการปกครองในระบบประชาธิปไตย ซึ่งจะเกิดขึ้นในอีกหลายร้อยปีให้หลังแล้ว พบว่า สิ่งที่น่าสนใจอย่างหนึ่ง ในการจัดรูปการปกครองและแบ่งปันอำนาจระหว่างพี่น้องซึ่งเป็นผู้พิชิตของเทพวงศ์โอลิมเปีย ก็คือ หลังจากซุสยึดอำนาจจากพระบิดาโครนอสได้แล้ว ซุสได้แบ่งอาณาเขตกับพี่น้องผู้ชายอีก 2 องค์ อย่างยุติธรรมด้วยการจับสลาก (Drawing lot) ผลที่สุด คือ ซุสได้ปกครองโลกมนุษย์และสวอร์ค, เฮดีส (Hades) ปกครองใต้พิภพ และโพเซดอน (Poseidon) ปกครองทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ซึ่งคำอธิบายดังกล่าวปรากฏในบทกวีเรื่องอีเลียดของโฮเมอร์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเท่าเทียม และวิธีการปกครองในยุคแรก (Homer, 1991, pp. 393-394) ซึ่งถูกส่งต่อมายังรูปแบบการปกครองในระบบประชาธิปไตยเอเธนส์ ซึ่งใช้ระบบการจับสลาก เพื่อแบ่งหน้าที่กันภายในนครรัฐของพลเมืองชายซึ่งมีสิทธิทางการเมืองเช่นกัน

อย่างไรก็ดี คำอธิบายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า มหาเทพทั้ง 3 มีสถานะที่เท่าเทียมกัน โดยทั้ง 3 ได้แบ่งพื้นที่กันปกครองด้วยการจับสลากในที่ประชุมเทพยสภา นอกจากนี้ ยังปรากฏใน Theogony อีกว่า ภายหลังจากที่ซุสได้ปราบพวกไททันส์ซึ่งเป็นปฏิปักษ์จนหมดสิ้นแล้ว พระองค์ได้แบ่งปันเกียรติและสินสงครามแก่พันธมิตร ซึ่งประกอบด้วยเทพโอลิมเปีย, เทพไททันส์ และพวกยักษ์ ซึ่งมีส่วนช่วยในการยึดอำนาจจากโครนอสอย่างเท่าเทียมกัน สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ชาวกรีกโบราณมีความเชื่อแบบพหุเทวนิยม (Polytheism) ซึ่งถือว่า มีเทพเจ้าต่างๆ ประจำอยู่ในธรรมชาติ มีการแบ่งหน้าที่กันทำ และไม่มีเทพเจ้าองค์ใดเป็นเทพสูงสุด

โดยมีซุสเป็นผู้ปกครองโลกมนุษย์และเขาโอลิมปัส โพเซดอนครอบครองทะเลทะเลแคเรเนียน (น่านน้ำนอกจากนั้นยังไม่เป็นที่รู้จักของชาวกรีกในสมัยโบราณ แต่พวกเขาเชื่อว่าแม่น้ำสายใหญ่ที่ไหลเวียนอยู่ล้อมรอบโลกหรือก็คือดินแดนที่พวกเขาอยู่และแม่น้ำนั้นยังถูกครอบครองโดย Oceanus เทพไททันส์ ซึ่งวางตัวเป็นกลางในมหาสงครามระหว่างวงศ์โอลิมเปียและไททันส์) ขณะที่ฮาเดส

ครอบครองดินแดนได้พิพาท ซึ่งเป็นโลกหลังความตายอีกด้วย อย่างไรก็ตาม เมื่อเทพเหล่านี้แบ่งดินแดนกัน ปกครองแล้ว ก็มิได้เข้าแทรกแซงหรือเข้าไปยุ่งเกี่ยวในหน้าที่กิจการของกันและกัน และนอกจากกลุ่มเทพแห่งโอลิมปัสแล้ว ยังมีเทพเจ้าชั้นรองตลอดจนมนุษย์ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน และมีความเกี่ยวพันกันผ่านตำนาน และเรื่องเล่าต่างๆ ในฐานะที่มีความเหลื่อมล้ำต่ำสูงในทางการเมืองที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ดังนั้นในแง่ของเทววิทยา (Theology) ชาวกรีกโบราณจึงไม่มีแนวคิดที่สนับสนุนการปกครองแบบอำนาจเบ็ดเสร็จ เช่นเดียวกับแนวคิดแบบเอกเทวนิยม (Monotheism) ซึ่งเชื่อว่าพระเจ้าสูงสุดเพียงองค์เดียวซึ่งทรง ฤทธานุภาพสูงสุด เช่น ในคริสต์ศาสนา เพราะตามหลักเทววิทยาของกรีกโบราณนั้น แม้ซุสจะเป็นเทพบดี และเป็นผู้ปกครองสูงสุดแห่งโอลิมปัส หรือสวรรค์ของชาวกรีกโบราณ แต่ซุสก็มีผู้ใช้ผู้เป็นสัพพัญญูหรือผู้รู้ไปหมดทุกๆ อย่างบางทีก็อาจถูกหลอกหรือถูกตบตาได้เช่นกัน ดังนั้น ในแง่ของเทววิทยาชุมชนเอเธนส์จึงไม่มี วัฒนธรรมที่จะให้อำนาจสูงสุดรวมอยู่ที่ผู้ใดผู้หนึ่ง

จากสภาพทางภูมิศาสตร์ตลอดจนวัฒนธรรมทางการเมืองเช่นนี้เอง ที่ได้ส่งผลต่อการจัดรูปแบบ การปกครองของชาวกรีกโบราณ ดังจะเห็นว่าพัฒนาการทางการเมืองที่เกิดขึ้นในนครรัฐเอเธนส์นั้น พัฒนาขึ้นมาจากระบบของชนเผ่า/ ตระกูลขนาดเล็กไปจนถึงใหญ่หลากหลายเผ่า/ ตระกูล ซึ่งถูกพัฒนา และเปลี่ยนแปลงไปให้สอดคล้องกับสังคมและค่านิยมในแต่ละช่วงเวลาในหน้าประวัติศาสตร์ของ นครรัฐเอเธนส์ ซึ่งพบว่าผู้ปกครองไม่ได้มีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาด หากแต่มีการสอบถามและมอบอำนาจ ให้พลเมืองร่วมในการตัดสินใจอยู่เสมอๆ เช่น การมอบหน้าที่ให้กับหัวหน้าตระกูล/ ชุมชนต่างๆ เป็นตัวแทน ของคนในท้องที่มาร่วมพิจารณาข้อพิพาท หรือกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

การปกครองเอเธนส์ยุคก่อนประชาธิปไตยและการต่อสู้ทางการเมืองของเหล่า ชนชั้นนำ

พัฒนาการทางการเมืองของชุมชนเอเธนส์นั้นเริ่มมีระบบการปกครองที่เป็นรูปร่างขึ้น ภายใต้ รูปแบบการปกครองโดยกลุ่มบุคคล หรือการปกครองแบบราชวงศ์ (royal government/ Basileiai) โดยไอออน (Ion) ผู้ซึ่งอ้างว่ามีเชื้อสายมาจากเทพเจ้าอพอลโล (Apollo) และสถาปนาวงศ์ตระกูลของตนขึ้น เป็นผู้ปกครองเอเธนส์ (Aristotle, 1935, Fr.1) อย่างไรก็ตาม ราชวงศ์ในที่นี้หมายถึงตระกูลหรือครอบครัวที่มี หน้าที่ในทางศาสนาและเป็นผู้นำของชุมชน ในขั้นแรกในระบบการปกครองโดยสายตระกูลของไอออนจัด สังกัด หรือแบ่งรูปแบบการปกครองในชุมชนออกเป็น 4 เผ่า ตามฤดูกาลทั้ง 4 ฤดูกาล ใน 1 ปี และแต่ละ เผ่าถูกแบ่งออกเป็น 3 ส่วน เช่นเดียวกันกับช่วงเวลาในแต่ละ 1 ฤดู โดยเรียกทั้ง 3 ส่วนนั้น รวมกันเรียกว่า Thirds และเรียก 1 ส่วนของ Thirds นั้นว่า Brotherhoods รวมเป็นทั้งหมด 12 ส่วน เช่นเดียวกับเดือนทั้ง 12 ใน 1 ปี โดยใน Brotherhood หนึ่ง ยังมีการแบ่งออกเป็นเครือ (clan) ต่างๆ กันเช่นเดียวกันวันของเดือน โดยประกอบไปด้วยสมาชิก 30 คน ต่อมา เบซิลิอัส (Basileus) ได้ค่อยๆ เสื่อมอำนาจนำในการปกครองลง เหลือเพียงหน้าที่ในเชิงศาสนา ทำให้อำนาจนำในการปกครองตกไปอยู่ในตำแหน่งของผู้ปกครอง

(Archon)^{*} (Aristotle, 1935, Fr. 5) สถานการณ์ดังกล่าวทำให้การจัดการกิจการของนครรัฐ ตกอยู่ในอำนาจของกลุ่มผู้นำตระกูลชนชั้นสูง (Noblemen) ต่างๆ ทำให้กลุ่มชนชั้นสูงกลายเป็นผู้ผูกขาดความรู้และบังคับใช้กฎหมายผ่านการผูกขาดสิทธิดังกล่าว ทำให้กลุ่มชนชั้นใหม่ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังจากการขยายตัวของประชากร และการค้าขายเกิดความไม่พอใจจนนำไปสู่ความพยายามในการสถาปนาการปกครองแบบทรราช (Tyrants)^{**} ขึ้นในเอเธนส์ซึ่งจะกล่าวถึงในลำดับต่อไป

ความไม่พอดังกล่าวส่งผลให้เกิดความพยายามในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองแบบเดิม ผ่านความพยายามในการยึดอำนาจของไคลอน (Kylon) ซึ่งเกิดขึ้นในช่วง 600 ปีก่อนคริสตศักราช อย่างไรก็ตาม ความพยายามดังกล่าว ส่งผลให้เกิดการปฏิรูปของโซลอน (Solon) ในช่วงปีที่ 594/3 ปีก่อน

^{*} Archon เป็นชื่อตำแหน่ง ของผู้ที่มีหน้าที่ในการบริหารกิจการสาธารณะของนครรัฐเอเธนส์ในช่วงก่อนการสถาปนาการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยแรกเริ่มตำแหน่ง Archon มีวาระตลอดชีวิตและสืบทอดกันไปตามสายเลือด ก่อนจะถูกลดวาระลงเหลือคราวละ 10 ปี ต่อมาภายหลังตำแหน่ง Archon ได้เปิดกว้างให้กับกลุ่มชนชั้นสูงตระกูลต่าง ๆ มากขึ้น ภายหลังจากวาระในการดำรงตำแหน่ง Archon ก็ได้ถูกลดเหลือคราวละ 1 ปี (Annual Archon) ในช่วง 683/2 ปีก่อนคริสตศักราช โดยคณะ Archon ประกอบด้วย Archon จำนวน 9 คน จากกลุ่มชนชั้นสูงของเอเธนส์ ในช่วงเวลาดังกล่าวกลุ่ม Archon มีอำนาจและสิทธิขาดในการบังคับใช้กฎหมายไม่ว่าจะเป็นการตัดสินคดีความ, จัดจำและพิทักษ์กฎหมาย ทั้งยังมีหน้าที่ในการดูแลกิจการส่วนใหญ่ของนครรัฐ โดยกลุ่ม Archons นี้เมื่อหมดวาระแล้วจะมีที่นั่งพิเศษในสภา Areopagus ซึ่งมีหน้าที่ในการจดจำข้อกฎหมาย และเป็นที่ยุติในฐานะผู้อาวุโสของชุมชน (Aristotle, 1935, pp. 15 – 17; Thorley, 1996, p. 7; Ehrenberg, 2011: 42 – 43)

^{**} กระแส Tyrants ในกรีกเริ่มขึ้นในช่วง 600 ปีก่อนคริสตศักราช เกิดจากกลุ่มที่ต้องการยึดอำนาจการบริหารจากกลุ่มชนชั้นสูง ที่มีหน้าที่ในการบริหารนครรัฐอยู่ในขณะนั้น โดยคำว่า Tyrant (Tyrannos) นั้นไม่ได้มีความหมายว่าเป็นผู้ปกครองที่โหดร้ายหรือทารุณ หรือทรราชตามที่เรียกกันในปัจจุบันแต่อย่างใด แต่หมายถึงว่า “ผู้ที่แย่งชิงอำนาจสูงสุด” หรือ “ผู้ที่ไม่ได้เข้ามาตามกฎหมาย” (Usurper with supreme power) ซึ่งเป็นการปกครองโดยคนเดียว โดยคำว่า Tyrannos ได้แพร่เข้ามาในกรีก จากทางตะวันออกกลาง โดยเป็นคำที่ใช้อธิบายการยึดอำนาจการปกครองของผู้ปกครองเมืองลิเดีย ที่มีชื่อว่า กิเกส (Gyges) ในช่วงระยะเวลาราว 670 ปีก่อนคริสตศักราช โดยคำดังกล่าวถูกนำมาใช้เพื่อทำการอธิบายความพยายามของกลุ่มพลังทางการเมืองที่เริ่มมีความพร้อม (ร่ำรวย) มากขึ้น และต้องการที่จะเข้ามามีอำนาจและสิทธิทางการเมือง ซึ่งถูกปฏิเสธโดยกลุ่มชนชั้นสูงเดิม ทั้งนี้การปกครองแบบ Tyrant เริ่มปรากฏทั่วไปในกรีกตั้งแต่ช่วง 700 ปีก่อนคริสตศักราช ไปจนถึงช่วง 200 ปีก่อน คริสตศักราช โดยในช่วงที่การปกครองแบบ Tyrant ขึ้นสู่จุดสูงสุดคือช่วงระหว่าง 700 – 600 ปีก่อน คริสตศักราช นั้นเป็นช่วงเวลาที่การปกครองแบบ Tyrant ได้กระจัดกระจายอยู่ทั่วแผ่นดินกรีก ซึ่งการสถาปนาตนเองของ Tyrant สามารถเกิดขึ้นได้หลายสาเหตุด้วยกัน โดย Thucydides ได้บรรยายเกี่ยวกับสถานการณ์ หรือสภาพที่สามารถจะนำไปสู่การเกิดการปกครองแบบ Tyrant ว่าส่วนหนึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคม การขยายตัวทางเศรษฐกิจได้ส่งผลกระทบต่อรูปแบบการปกครองโดยชนชั้นสูง หรือเกิดจากความทะเยอทะยานทางการเมืองของผู้ที่ได้รับความนิยมอย่างสูง และได้รับการสนับสนุนจากมวลชนให้เข้าทำการยึดอำนาจการบริหารจากกลุ่มผู้ปกครองเดิม (Dillon and Garland, 2000, p. 34)

คริสต์ศักราช โดยการปฏิรูปของโซลอนนี้ ทำให้มีการขยายสิทธิพลเมืองออกไปอย่างกว้างขวางมากขึ้นโดยใช้ทรัพย์สินเป็นเกณฑ์ อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่ดิน ซึ่งเป็นเนื้อแท้ของปัญหาในขณะนั้น ยังคงไม่ได้รับการแก้ไข และส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มทางการเมืองอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของกลุ่มผลประโยชน์จากภูมิภาคต่างๆ ภายในนครรัฐเอเธนส์ นำไปสู่การใช้กำลังเพื่อต่อสู้และแย่งชิงอำนาจนำทางการเมือง และสถาปนาการปกครองที่มั่นคงของกลุ่มตน นำไปสู่การสถาปนารูปแบบการปกครองแบบทรราช (Tyrant) ขึ้นในเอเธนส์ในที่สุด ด้วยความสนับสนุนทั้งจากกลุ่มตระกูลต่างๆ และมวลชน โดยภายใต้การปกครองของทรราชได้มีการปฏิรูปที่ดิน ให้เงินสนับสนุนคนยากจนในการทำการเกษตร, ลดภาษี, และสร้างความรุ่งเรืองในด้านต่างๆ ให้แก่นครรัฐ ทั้งในด้านศิลปะและวรรณกรรม (Ehrenberg, 2011, pp. 42 – 43; Aristotle, 2002, pp. 54 - 55) ขณะเดียวกันภายใต้การปกครองของทรราช ผู้ปกครองได้ทำการสนับสนุนกลุ่มคนยากจน (Demos) ให้มีสถานะทางสังคมที่ดีขึ้นจากการริบทรัพย์สินและที่ดินของศัตรูทางการเมือง เพื่อไปแจกจ่ายให้แก่คนยากจน ทำให้กลุ่มคนยากจนมีพลังทางการเมืองมากขึ้น ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าว ได้มีความชัดเจนขึ้นเมื่อเหล่าคนจนร่วมมือกับไคลอิสเธเนส (Cleisthenes) เพื่อโค่นล้มกลุ่มไอซากอรัส (Isagoras) ซึ่งพยายามสถาปนาการปกครองโดยกลุ่มชนชั้นสูง (Oligarchy) ขึ้นในเอเธนส์ด้วยความสนับสนุนของนครรัฐสปาร์ตา

การต่อสู้ทางการเมืองของชนชั้นนำภายในเอเธนส์ ที่มาจากเผ่าหรือตระกูลอันหลากหลาย ได้กลายเป็นสิ่งที่ผลักดันให้เกิดการปกครองแบบประชาธิปไตยขึ้นในเอเธนส์ เพื่อแย่งชิงอำนาจนำทางการเมืองในเอเธนส์ ผ่านการต่อสู้ช่วงชิงระหว่างไคลอิสเธเนสกับไอซากอรัสซึ่งได้รับการสนับสนุนจากนครรัฐสปาร์ตา กับ ฮิปปีอัส (Hippias) บุตรชายของพิซิสตราตัส (Pisistratus) ซึ่งเป็นทรราชที่นำความรุ่งเรืองมาสู่เอเธนส์ ซึ่งทั้ง 2 ตระกูลมีการผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะมาโดยตลอด และฝ่ายที่พ่ายแพ้ก็มักจะถูกขับไล่ให้ออกไปจากนครรัฐเอเธนส์ หลังจากสปาร์ตาสันนิบาตสนับสนุนให้ไอซากอรัส เป็นผู้นำในการปกครองเอเธนส์ โดยหวังให้มีการปกครองแบบคณาธิปไตย (Oligarchy) ขึ้น ในจังหวะนี้ไคลอิสเธเนสได้เห็นโอกาสในทางการเมืองของตนและตระกูลของตนในการโค่นล้มไอซากอรัส ด้วยการระดมมวลชนชาวเอเธนส์ให้ร่วมกันต่อต้านสปาร์ตา โดยเสนอรูปแบบการเมืองให้มีการขยายสิทธิทางการเมืองไปสู่ชาวเมืองระดับล่างมากขึ้น ทำให้ภายหลังจากที่ไคลอิสเธเนสได้รับชัยชนะในการต่อสู้ทางการเมือง จึงได้มีการปรับรูปแบบการจัดสังกัดทางการเมืองใหม่ ให้แตกต่างไปจากเดิม ซึ่งถูกเรียกภายหลังว่า เป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยของเอเธนส์

โดยเมื่อประมาณปีที่ 510 ปีก่อนคริสต์ศักราช ไคลอิสเธเนสได้ทำการปฏิรูปโครงสร้างทางสังคมและสถาบันทางการเมือง ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ อันดับแรกเขาได้สลายกลุ่มตระกูลแบบโบราณของเอเธนส์ออกไป และแบ่งพลเมืองทั้งหลายออกเป็น 10 เผ่า แทน 4 เผ่า/ ตระกูลอย่างเก่า เพื่อผสมผสานคนในเผ่า/ ตระกูลต่างๆ เข้าด้วยกันและให้เกิดการขยายสิทธิพลเมืองออกไปกว้างขวางมากขึ้น เขาได้แบ่งพลเมืองในเอเธนส์ออกเป็น 10 เผ่า 30 เขต 139 หมู่บ้าน (Demes) โดยเรียกหน่วยการปกครองย่อยนี้ว่า

Demes แทนคำว่า Naukraria ซึ่งแสดงให้เห็นถึงนัยยะของการสลายกลุ่มตระกูลแบบเก่าในเอเธนส์ออกไป เนื่องจากบุคคลที่มีสังกัดประจำตระกูลหรือเผ่าต่างๆ จำนวนมากในเวลานั้นนับญาติกันผ่านระบบ Naukraria ซึ่งเปรียบได้กับศาลบรรพบุรุษ การปฏิรูปดังกล่าวได้เปลี่ยนระบบศาลบรรพบุรุษเดิมไปขึ้นกับระบบ Demes ซึ่งกระจายไปทั่วอิตาลี ทำให้พลเมืองหลังจากนี้ มีการตั้งสกุลแยกตาม Demes โดยมีการตั้งชื่อเขตปกครองต่างๆ ตามวีรบุรุษของชาวกรีกตามคำแนะนำของวิหารเดลฟี^{*} (Aristotle, 2002, p. 64; ไชยันต์ ไชยพร, ม.ป.ป., หน้า 30 – 31; Dillon and Garland, 2013, p. 353)

นอกจากนี้ ไคลอัสเธเนสยังได้ก่อตั้งสภาห้าร้อย (the Council of Five Hundred) โดยสมาชิกของสภาห้าร้อยจะประกอบด้วยพลเมืองในแต่ละ Demes ที่มีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป จำนวน 50 คน ต่อหนึ่งเผ่า รวมสมาชิกทั้งหมด 500 คน และพลเมืองหนึ่งคน จะเป็นสมาชิกของสภาได้ไม่เกิน 2 ครั้ง และต้องไม่เป็นติดต่อกันสองสมัยด้วย ในแต่ละปีสภาห้าร้อยจะเริ่มเข้ารับตำแหน่งในตอนกลางฤดูร้อน มีการสาบานตัวตลอดจนพิธีพิธีการอื่นๆ ทางศาสนา สมาชิกของสภาห้าร้อยมีสิทธิพิเศษเหมือนเจ้าหน้าที่อื่นๆ ของรัฐ มีที่นั่งพิเศษในงานสำคัญต่างๆ และไม่ต้องออกรบนอกจากในกรณีพิเศษจริงๆ สมาชิกของสภาต้องมาพบกันเป็นประจำทุกวันนอกจากในวันสำคัญต่างๆ โดยสภาห้าร้อยนี้ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของตลาด (agora) นอกจากนี้แล้ว สภาห้าร้อย ยังมีการตั้งคณะกรรมการถาวร (standing committee) ขึ้นเพื่อทำหน้าที่เฉพาะเรื่องหนึ่งๆ เช่น โสเครตีสเคยเป็นประธานของคณะกรรมการคณะหนึ่งในปี 406 B.C. ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาคดีของเหล่าแม่ทัพที่ไปรบที่ the Arginusea ในแง่อำนาจหน้าที่ของสภาห้าร้อยนั้นกล่าวได้ว่ามีมากพอสมควร แม้ว่าตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์แล้วสภาห้าร้อยจะไม่ได้มีอำนาจเท่ากับสภาในยุคสมัยใหม่ หรือ สภา senate ของโรมันแต่กระนั้น สภาห้าร้อยจะมีทั้งอำนาจบริหารและอำนาจตุลาการ อยู่ในตัวในระดับหนึ่งคณะกรรมการในสภาห้าร้อยจะเป็นผู้จัดวาระการประชุมเสนอให้กับสภาประชาชน สภาประชาชนจะประชุมเรื่องใดๆ ที่ไม่ได้ผ่านสภาห้าร้อยไม่ได้ แม้แต่ในกรณีฉุกเฉินก็ต้องผ่านสภาห้าร้อยก่อน โดยสภาห้าร้อยจะเป็นผู้เรียกประชุมด่วนและให้มีการประชุมสภาประชาชนได้ในวันถัดไปโดยทันทีนอกจากนี้ในยามที่สภาประชาชนไม่สามารถประชุมได้ สภาห้าร้อยจะเป็นผู้ทำหน้าที่แทนสภาประชาชนในบางโอกาส (ไชยันต์ ไชยพร, ม.ป.ป., หน้า 33 –75; 61)

มากไปกว่านั้น ไคลอัสเธเนส ยังได้ให้กำเนิดหลักการสำคัญ 2 อย่าง ที่จะสนับสนุนรูปแบบการปกครองใหม่ที่เขากำหนดขึ้น กระทั่งหลักการนี้ยังถูกส่งต่อมาจนถึงปัจจุบัน นั่นคือ isonomia และ

^{*} ชาวกรีกโบราณเชื่อว่า เดลฟีเป็นจุดศูนย์กลางของโลกและมีการก่อตั้งวิหารพยากรณ์ขึ้นภายใต้การดูแลของนักบวชหญิงแห่งพิเธีย ขณะที่ในส่วนเนื้อหาของเนื้อหาในการพยากรณ์นั้น มีทั้งประเด็นทางการเมือง เช่น การแผ่ขยายอาณาจักรของกรีก ไปจนถึงเรื่องในชีวิตประจำวัน เช่น เรื่องคู่ครอง การมีลูก หรือปัญหาการเงิน บางครั้งเทพพยากรณ์ก็ทายได้ตรงเผง เช่น คำพยากรณ์ที่ว่าโสกราตีสเป็นคนปัญญาล้ำลึกที่สุดในกรีซ แต่ส่วนมากแล้วมักกำกวม

isogoria หลัก isonomia หมายถึง หลักการที่ถือว่าทุกคนเสมอภาคกันทางกฎหมาย ส่วนหลัก isogoria นั้นหมายถึง เสรีภาพในการพูด นอกจากนี้เขายังเปลี่ยนมาใช้วิธีการนับปฏิทินแบบใหม่ (new calendar) และจัดตั้งความเชื่อและพิธีกรรมแบบใหม่ขึ้นมา ตลอดจนมีการปฏิรูปการใช้ที่ดินใหม่และกำหนดเกณฑ์การเป็นพลเมืองใหม่อีกด้วย กล่าวคือ ไคลอัสเธเนสได้ให้สิทธิการเป็นพลเมืองแก่ผู้ที่ไม่ได้เป็นชาวเอเธนส์ โดยกำเนิด และให้อิสระแก่ทาส จากนั้นจึงให้มาสังกัดอยู่ในเขตที่แบ่งใหม่นั้นคือ Demes ตลอดจนเปลี่ยนแปลงเกณฑ์ในการเป็นพลเมืองเสียใหม่จากแต่เดิมที่ให้สิทธิการเป็นพลเมืองด้วยเกณฑ์การถือครองที่ดินในเอเธนส์ มาเป็นเกณฑ์การเกิดในเอเธนส์ อย่างไรก็ตาม การปฏิรูปทั้งหลายตลอดจนการขยายสิทธิให้กว้างขึ้นเหล่านี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะ ไคลอัสเธเนส ต้องการเสียงสนับสนุนจากพลเมืองในเอเธนส์ให้มากขึ้น ซึ่งก็เป็นเช่นนั้นเพราะว่าผู้คนมากมายต่างพอใจในระบอบใหม่ของ ไคลอัสเธเนส ยิ่งกว่านั้นการแบ่งเขตที่ดินใหม่ยังอาจเกี่ยวข้องกับการจัดกองทัพในเอเธนส์อีกด้วยเพราะทั้ง 10 เผ่าที่ตั้งขึ้นใหม่จะต้องพร้อมที่จะส่งกองทัพมาช่วยการรบของรัฐด้วย (ไชยันต์ ไชยพร, ม.ป.ป., หน้า 35 – 36)

อีกสิ่งหนึ่งที่ ไคลอัสเธเนส สร้างขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของระบอบประชาธิปไตย คือกลไกการเนรเทศ (ostracism) ที่ผู้ถูกเนรเทศไม่ต้องเสียสถานภาพและทรัพย์สินของตน เพียงแต่เขาจะต้องเดินทางออกจากรัฐในเวลาที่กำหนด ซึ่งเป็นระยะเวลา 10 ปี กระบวนการในการเนรเทศนั้นมี 2 ขั้นตอน คือ เริ่มแรกพลเมืองเอเธนส์จะลงคะแนนทุกปีเมื่อเริ่มมีการเปิดประชุมสภาประชาชน ซึ่งเป็นการลงคะแนนเสียงตามปรกติด้วยการยกมือว่าปีนี้จะให้มีการเนรเทศเกิดขึ้นหรือไม่ โดยไม่ต้องบอกว่าจะให้เนรเทศใคร ต่อมาเมื่อตกลงได้ว่าปีนั้นจะมีการเนรเทศขึ้นแล้ว เมื่อพวกเขาต้องการเนรเทศใคร การเนรเทศนั้นจะเกิดขึ้นในอีก 2 เดือนถัดไป โดยพลเมืองในแต่ละเผ่าจะมารวมกันในสถานที่ที่จัดไว้ จากนั้นจึงลงคะแนนด้วยการโยนแผ่นป้ายที่สลักชื่อคนที่ตัวเองต้องการเนรเทศ (potsherd) โดยองค์ประชุมในการเนรเทศนั้นมีจำนวนเท่ากับจำนวนของสมาชิกของสภาประชาชนนั่นคือ 6000 คน หากผลปรากฏว่าคะแนนที่ได้จากแผ่นป้ายมีมากกว่าครึ่งหนึ่ง (3001 คะแนน) การเนรเทศก็จะมีผลในทันที ผู้ที่ถูกลงมติให้มีการเนรเทศจะต้องออกจากเอเธนส์ภายใน 10 วัน และจะกลับมาไม่ได้จนกว่าจะครบระยะเวลา 10 ปี (ไชยันต์ ไชยพร, ม.ป.ป., หน้า 36)

จะเห็นได้ว่า ประชาธิปไตยเอเธนส์เริ่มปรากฏเป็นรูปเป็นร่างอย่างชัดเจนภายหลังการปฏิรูปของ ไคลอัสเธเนส การจับมือระหว่างไคลอัสเธเนสและกลุ่มคนจน หรือ Demos นำไปสู่การสถาปนากฎการปกครองประชาธิปไตยเอเธนส์ (Athenian Democracy) จากการขยายสิทธิพลเมืองให้แก่ประชาชนอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น ด้วยการให้สิทธิพลเมืองแก่บุรุษทุกคนที่เกิดในนครรัฐ พร้อมทั้งยังมีการขยายอำนาจหน้าที่บางอย่างให้แก่ชนชั้นล่างและเริ่มมีการจ่ายค่าจ้างให้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งต่างๆ ในนครรัฐ อย่างไรก็ตาม สิ่งหนึ่งที่ควรตั้งข้อสังเกตในที่นี้ก็คือ การการขยายสิทธิพลเมืองไปยังกลุ่มชนชั้นล่างจนเกิดเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตย

สำหรับในแง่ของความเสื่อมโทรมของประชาธิปไตยเอเธนส์นั้นเกิดมาจากทั้งปัจจัยจากภายนอกอันได้แก่ การทำสงครามกับสปาร์ต้า ร่วมกับปัจจัยจากภายใน นั่นคือความอ่อนแอและไร้ความสามารถใน

การบริหารจัดการนครรัฐ พร้อมกับประชาชนผู้เป็นพลเมืองของเอเธนส์ซึ่งถือเป็นหัวใจและเป็นอำนาจใจกลางของการปกครองระบอบประชาธิปไตยของเอเธนส์มักถูกครอบงำโดยอำนาจของศิลปะในการพูดของเหล่านักวาทศิลป์ โดยเฉพาะการตัดสินประหารโสกราตีสที่เป็นภาพสะท้อนสำคัญที่แสดงถึงอำนาจของวาทศิลป์ในระบอบประชาธิปไตยของเอเธนส์ เพราะผู้ที่มีวาทศิลป์ที่เป็นเลิศสามารถที่จะโน้มน้าวจิตใจของพลเมืองชาวเอเธนส์ให้คล้อยไปตามประโยชน์ที่เขาต้องการได้

อำนาจของประชาชนและอำนาจของวาทศิลป์ของเหล่านักสอพลอประชาชนหรือนักปลุกปั่นทางการเมือง

การปกครองในระบอบใหม่ ได้ดำเนินไประยะเวลาหนึ่งจนพลเมืองมีความมั่นใจว่าสามารถยึดมั่นต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง จากนั้นสภาประชาชนจึงเริ่มทำการเนรเทศบุคคลที่อาจจะเป็นศัตรูของระบอบ ด้วยกระบวนการเนรเทศ (Ostracism) ภายหลังจากชัยชนะในสงครามหลายครั้ง และการสนับสนุนอย่างพร้อมเพรียงจากคนทุกชนชั้นในนครรัฐ (Frost, 1969, p. 10) ส่งผลให้เอเธนส์ภายใต้การนำของประชาชนกลายเป็นนครรัฐมหาอำนาจ มีการขยายสิทธิทางการเมืองให้แก่ชนชั้นล่างเช่นพวกฝีพาย และเริ่มมีการจ่ายค่าจ้างสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งต่างๆ ในนครรัฐ เนื่องจากในเวลานี้เอเธนส์มีฐานะเป็นผู้พิทักษ์ของกลุ่มเดเลียน ได้รับเงินมหาศาลจากค่าคุ้มครองที่นครรัฐต่างๆ ส่งมาให้ในฐานะของค่าบำรุงกองเรือที่จะคอยป้องกันพวกเปอร์เซีย และรักษาความสงบภายในของนครรัฐสมาชิก (Aristotle, 2002, pp. 67-70)

ฐานะความเป็นมหาอำนาจของเอเธนส์ได้ส่งผลให้เกิดข้อพิพาทกับนครรัฐสปาร์ต้า จนเกิดเป็นมหาสงครามเพโลโพนีสเซียน (Peloponnesian war) อันเป็นการต่อสู้กันเองครั้งใหญ่ของชนชาติกรีก และเอเธนส์กับสปาร์ต้าต้องรบติดพันกันอยู่ในสงครามนี้นานถึง 26 ปี แม้นับเฉพาะเหตุสงครามจริงๆ (เพลโต, 2553, หน้า 372) สงครามนี้ส่งผลให้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเริ่มเสื่อมความนิยมลงในเอเธนส์เนื่องจากผู้ที่ชนะใจมวลชนล้วนเป็นไม่ค่อมมีความสามารถมากพอในการรบ หรือหากเป็นขุนทหารก็เป็นพวกที่ไม่ได้รับการฝึกมาอย่างเป็นทางการเฉพาะ ทำให้เอเธนส์ภายใต้การชี้นำของสภาประชาชนเริ่มก้าวเข้าสู่ยุคเสื่อมถอย จากการละเลยความเห็นของนักรบและนักการทูตผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีพื้นเพเป็นชนชั้นสูง ที่มีความชำนาญมากกว่าเกี่ยวกับกิจการของนครรัฐเมื่อเทียบกับชนชั้นอื่นๆ นอกจากนี้แล้วด้วยระบอบประชาธิปไตยของเอเธนส์ สภาประชาชนและแม้แต่ศาลยังต้องตกเป็นเครื่องมือของเหล่านักปราศรัย (Demagogue) ที่มักชักจูงประชาชนด้วยศิลปะในการพูดหรือวาทศิลป์ (rhetoric) มากกว่าหลักการที่เป็นจริง ซึ่งปรากฏในงานบันทึกของ Plutarch เรื่อง The Rise and Fall of Athens: Nine Greek lives เกี่ยวกับความพ่ายแพ้ทางการเมืองของนักบริหารผู้เที่ยงธรรม เช่น อริสตีเดส (Aristides) ซึ่งถูกคุมขังจนเสียชีวิตเพราะปฏิเสธที่จะนำเงินซึ่งของนครรัฐมาแจกจ่ายแก่ประชาชนในยามสงบ การเนรเทศยอ

นักรบอย่างคิมอน (Cimon) เพราะไม่สามารถจูงใจมวลชนให้ยอมรับในแผนการทำสงครามได้ แม้จะเป็นนักการทหารและประสบความสำเร็จในการทำสงครามหลายครั้งก็ตาม หรือแม้แต่ชีวิตของเพริคลีส (Pericles) ในบั้นปลาย ซึ่งถูกยกย่องว่า เป็น 1 ในนักปราศรัยหรือนักสอพลอประชาชน Demagogues ที่เก่งกาจที่สุดคนหนึ่งของนครรัฐเอเธนส์ ก็ยังเคยถูกกล่าวโจมตีและทำร้ายโดยวาทศิลป์ของครีออน (Creon) ซึ่งมีอาชีพเป็นคนขายเนื้อในตลาด ก่อนจะได้รับเลือกให้เป็นผู้บริหารนครรัฐในเวลาต่อมา (Plutarch, 1960)

นอกจากนี้ ด้วยสถานะแห่งความเสมอภาคทางการเมือง สังคมกรีกจึงได้เกิดกลุ่มคนที่เรียกว่า “โซฟิสต์ (Sophists)” ขึ้น ซึ่ง Sophist นั้นความหมายตามตัวแปลว่า “ผู้รู้” แต่อย่างไรก็ดี โซฟิสต์ นั้นเป็นเหมือนอาชีพมากกว่าสำนักทางปรัชญา โดยอาชีพโซฟิสต์ก็คือการสอนความรู้ให้กับคนที่ต้องการจะศึกษา ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วผู้ที่มาศึกษากับโซฟิสต์ก็เพื่อนำความรู้นั้นไปสนองความปรารถนาในทางโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประสบความสำเร็จในทางการเมืองของระบอบประชาธิปไตยเอเธนส์ ซึ่งการประสบความสำเร็จเช่นนั้น เขาผู้นั้นจำเป็นต้องมีความสามารถในการพูดเพื่อโน้มน้าวใจต่อที่ประชุม ดังนั้นสิ่งที่โซฟิสต์สอนจึงเน้นไปทางวาทศิลป์ ดังนั้น พวกโซฟิสต์และลูกศิษย์ของโซฟิสต์จึงถูกมองว่าเป็นเหมือนพวกทนายความที่อาศัยความชำนาญทางภาษาในการเอาชนะข้อโต้เถียงโดยไม่ค่อยใส่ใจกับข้อเท็จจริง นอกจากนี้แล้วพวกโซฟิสต์ยังสอนแบบคิดค่าสอนอีกด้วย (Stace, 2514, pp. 59 – 61)

ตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดในการใช้วาทศิลป์ของชาวเอเธนส์ในการโน้มน้าวใจเพื่อนพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยนั้นปรากฏอย่างชัดเจนในงานเขียนของเพลโต อาทิ อพโพลีจี (Apologia/ The Apology of Socrates) โดยอพโพลีจีเป็นถ้อยแถลงของโสกราตีสที่มีต่อศาลของเอเธนส์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่เป็นการกล่าวแก้คำฟ้องจากโจทก์ของโสกราตีส ส่วนต่อมาเป็นการที่โสกราตีสกล่าวแก้คำที่โจทก์เสนอให้ศาลลงโทษเขา และส่วนสุดท้ายเป็นคำปราศรัยสุดท้ายที่เขากล่าวกับชาวเอเธนส์ (เพลโต, 2553, หน้า 104)

โสกราตีส (Socrates) ถือเป็นหนึ่งในนักปรัชญาของกรีกโบราณที่รู้จักกันดีพอสมควรว่าเขาคือครูของเพลโต แต่นอกจากนี้แล้ว โสกราตีสเกิดในราว 470 BC. และเสียชีวิตในช่วงปี 399 BC. โดยพ่อของโสกราตีส ชื่อ โซฟโรนิสคัส (Sophroniscus) กล่าวกันว่าเป็นช่างปั้น (potter) หรือปฏิมากร (sculptor) ส่วนแม่ชื่อ ฟาเอนาเรเต้ (Phaenarete) ซึ่งเป็นหมอตำแย โสกราตีสสังกัด trittys ที่ชื่อ Antiochid (Antiochis) และ deme ที่ชื่อ Alopeccea ดังนั้นวัยเด็กของโสกราตีสจึงอยู่ในช่วงที่เปอร์เซียโจมตีพลาเทีย (Plataea) ในช่วงปี 479 BC. และเป็นบุคคลร่วมสมัยกับแอสคิลุส (Aeschylus) นักแต่งโศกนาฏกรรมผู้มีชื่อเสียงของเอเธนส์ (Copleston, 1976, p. 96) นอกจากนี้โสกราตีสยังมีชีวิตอยู่ในช่วงสงครามเพโลโพนีเซียนและร่วมสมัยกับเพอริคลีส (Pericles, 495 – 429 BC.) ในตอนปลายอีกด้วย (Barker, 1960, p. 99)

โดยต้นตอของการฟ้องร้องในอพโพลีจีมีอยู่ว่ามีชายหนุ่มคนหนึ่งชื่อ เมเลตัส ไม่พอใจโสกราตีสขึ้นมา เขาจึงนำเรื่องขึ้นฟ้องต่อศาลของเอเธนส์ ด้วยข้อกล่าวหาว่า โสกราตีสนั้นเป็นผู้ทำให้เยาวชนใน

นครรัฐนั้น “เสียคน” โดยการ “สร้างเทวดาขึ้นใหม่” และเหตุนี้ด้วยจึงทำให้โสกราตีสไม่นับถือเทวดาเก่าๆ ของนครรัฐ (เพลโต, 2553, หน้า 64 – 65) โดยหลักการทั่วไปแล้ว ศาลเอเธนส์สมัยนั้นจะให้คูกรณีที่ฟ้องร้องกันกล่าวคำฟ้องร้องและแก้ข้อกล่าวหากันโดยไม่มีทนายความเป็นผู้ว่าต่างให้ โดยโจทก์จะกล่าวคำฟ้องและข้อกล่าวหาที่มีต่อจำเลยต่อหน้าคณะลูกขุนซึ่งคือตัวแทนของพลเมืองเอเธนส์จำนวน 500 คนที่ได้มาโดยการจับฉลาก ดังนั้นสิ่งหนึ่งที่อโพลีเจิสสะท้อนให้เห็นนอกจากประเด็นทางปรัชญาการเมืองของโสกราตีสแล้ว ก็คือความสำคัญของการมีวาทศิลป์ และอิทธิพลของนักพูด (Demagogue) ในระบอบประชาธิปไตยของเอเธนส์

อโพลีเจิสเริ่มต้นด้วยคำกล่าวของโสกราตีสที่กล่าวพาดพิงถึงคำฟ้องที่โจทก์ได้ฟ้องแก่เขา โดยโสกราตีสเริ่มต้นกล่าวว่า “ชาวเอเธนส์ทั้งหลาย ข้าพเจ้าไม่ทราบว่ โจทก์ได้ทำให้ท่านรู้สึกอย่างไรบ้าง แต่สำหรับข้าพเจ้านั้นเกือบจะลืมตัวไปเลยทีเดียว เพราะพวกเขาพูดได้น่าเชื่อถือมาก” (เพลโต, 2549, หน้า 35) นั้นหมายความว่าโจทก์ได้กล่าวคำฟ้องต่อศาลไปแล้ว เขาจึงได้กล่าวแก้ อโพลีเจิสทำให้เราได้รับรู้เพียงข้อกล่าวหาที่โจทก์ฟ้องโสกราตีส นั่นก็คือการทำให้เยาวชนของนครรัฐเสียคนและการสร้างหรือสอนเกี่ยวกับเทพเจ้าใหม่ๆ ที่ต่างไปจากของนครรัฐ โดยสาระสำคัญในเหตุผลที่โสกราตีสได้กล่าวอ้างนั้นคือเพราะเขาได้ทำให้บรรดาผู้รอดตนว่าเป็นผู้รู้ทั้งหลายในเอเธนส์ต้องขายหน้าหรือเสียชื่อเสียง โดยการแสดงให้เห็นว่าเขาผู้นั้นไม่ได้รู้จริงๆ อย่างที่เขาแสดงให้เห็นโดยวิธีการซึ่งเขาถูกกล่าวหา ซึ่งตามการให้ปากคำของตัวโสกราตีสเอง คนพวกที่ไม่พอใจโสกราตีสมีตั้งแต่ช่างฝีมือ เหล่ากวี ไปจนถึงนักการเมืองใหญ่ของเอเธนส์เลยทีเดียวโดยในอโพลีเจิสโสกราตีสกล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ดังนี้

“ข้าพเจ้าไปหาบุคคลผู้มีชื่อเสียงทางปัญญาผู้หนึ่ง...แต่เมื่อครั้งได้สอบถามบุคคลผู้นี้ ข้าพเจ้าไม่จำเป็นต้องเอ่ยชื่อเขาหรอก แต่เขาเป็นผู้มีตำแหน่งทางการเมืองผู้หนึ่ง ซึ่งข้าพเจ้าเคยซักถามมา – และเคยสนทนากับเขา ข้าพเจ้าพบว่าบุคคลผู้นี้มีที่ทว่าเป็นคนฉลาด ในสายตาของผู้อื่นเป็นจำนวนมาก และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสายตาของเขาเอง แต่จริงๆ แล้วเขาไม่ได้เป็นอย่างนั้นเลย แล้วข้าพเจ้าก็พยายามแสดงให้เห็นว่าเขาคิดว่าตนเองเป็นผู้ฉลาด แต่เขาไม่ฉลาดจริง ผลลัพธ์ก็คือ เขาและคนอื่นๆ ที่อยู่ด้วยกัน พวกเขาก็กดขี่ข้าพเจ้า” (เพลโต, 2549, หน้า 43 – 44)

จากนั้นเขาจึงได้ไปหาพวกกวีหรือและช่างฝีมือและได้ข้อสรุปในลักษณะเดียวกัน (เพลโต, 2549, หน้า 44 – 45) อย่างไรก็ตาม โสกราตีสไม่ได้แสดงตนว่าเป็นผู้รู้ดีหรือรู้มากไปกว่าผู้อื่นในสิ่งต่างๆ ที่ผู้อื่นรู้ แต่กลับกันโสกราตีสยอมรับว่าบางคนมีความรู้ในสิ่งที่พวกเขาู้มากกว่าตัวของโสกราตีสเสียอีก เช่นพวกช่างฝีมือ แต่เหตุผลหลักๆ ที่ทำให้โสกราตีส มองว่าคนพวกนั้นไม่ฉลาดหรือโง่จริงๆ แล้วนั้นเป็นเพราะ

คนพวกนั้นไม่ยอมรับว่าตนเองไม่รู้ในสิ่งที่ตนเองไม่รู้จริงๆ ต่างหาก เห็นได้ชัดในตอนที่เราได้สัมภาษณ์ถึง การไปหาพวกช่างฝีมือคือ

“ในที่สุด ข้าพเจ้าก็ไปหาผู้ที่ทำงานด้วยมือ เพราะข้าพเจ้ารู้ตัวดีว่า ข้าพเจ้าไม่รู้อะไรเลยในเรื่องนี้ แต่รู้ว่าข้าพเจ้าจะพบว่าพวกเขาที่มีความรู้ในสิ่งที่ดิฉันหลายอย่าง และในเรื่องนี้ข้าพเจ้าก็ได้ถูกหลอกหลวง เพราะพวกเขาไม่รู้ในสิ่งที่ข้าพเจ้าไม่รู้ และในลักษณะนี้พวกเขาก็ฉลาดกว่าข้าพเจ้า แต่ชาวเอเธนส์ทั้งหลาย ช่างฝีมือที่ดีเหล่านี้ดูเหมือนว่าจะมีข้อบกพร่องอย่างเดียวกันกับพวกกวี กล่าวคือ ด้วยเหตุผลที่มีความสามารถในการประกอบศิลปะของเขาเป็นอย่างดี ช่างฝีมือแต่ละคนจึงคิดว่าตนฉลาดในเรื่องที่สำคัญที่สุดอื่นๆ อีกด้วย...” (เพลโต, 2549, หน้า 45)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ไม่ใช่ว่าโสกราตีสอ้างตนว่ามีความรู้ในศิลปะต่างๆ มากกว่าคนอื่นและทั้งไม่ใช่ว่าโสกราตีสไม่ยอมรับว่าคนอื่น ๆ มีความรู้ในศิลปะต่างๆ ที่พวกเขาถนัดมากกว่าตน กลับกันโสกราตีสยอมรับว่าเขาไม่ได้ฉลาดในสิ่งที่คนอื่นฉลาด ดังที่เขา กล่าวว่า “ข้าพเจ้าควรจะพอใจที่จะเป็นอย่างที่ข้าพเจ้าเป็นอยู่ คือไม่ฉลาดในสิ่งที่พวกเขาฉลาด และไม่โง่ในสิ่งที่พวกเขาโง่” (เพลโต, 2549, หน้า 45) แต่การที่เขาเห็นว่าตัวเองฉลาดกว่าคนพวกนั้น นั้นเพราะโสกราตีสเห็นว่า คนพวกนี้ไม่ยอมรับ หรืออาจจะไม่รู้ตัวว่าตัวเองไม่รู้ในสิ่งที่ตัวพวกเขาเองก็ไม่รู้ ในขณะที่โสกราตีสนั้นตระหนักว่า เขารู้ว่าตัวเองนั้นไม่รู้ในสิ่งที่ตัวเองไม่รู้ ดังที่โสกราตีสกล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

“แต่คนผู้นี้คิดว่าเขารู้ในสิ่งที่เขาไม่รู้ ในขณะที่ตัวข้าพเจ้า เมื่อไม่รู้อะไรเลย ก็ไม่ได้คิดว่าตัวเองรู้ เพราะฉะนั้นในเรื่องเล็กๆ น้อยๆ นี้เองที่ดูเหมือนว่า ข้าพเจ้าจะฉลาดกว่าคนผู้นี้” (เพลโต, 2549, หน้า 44)

สำหรับนักการเมือง โสกราตีสเห็นว่าตนเองฉลาดกว่าพวกนักการเมืองนั้นเพราะ โสกราตีสเห็นว่าพวกนักการเมืองเป็นพวกที่หลงตัวเองหรือเข้าใจผิดว่าตัวเองมีความรู้เกี่ยวกับความดีและความงามต่างๆ ที่จริงแล้วพวกเขาไม่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้เลยแล้วยังไม่ยอมรับว่าตัวเองไม่รู้ในสิ่งที่ตัวเองไม่รู้ ดังที่เขา กล่าวว่า

“ข้าพเจ้าฉลาดกว่าคนผู้นี้ เพราะเราต่างก็ไม่รู้อะไรเกี่ยวกับสิ่งที่งามและดี แต่คนผู้นี้คิดว่าเขารู้ในสิ่งที่เขาก็ไม่รู้ ในขณะที่ตัวข้าพเจ้า เมื่อไม่รู้อะไรเลย ก็ไม่คิดว่าตนเองรู้...” (เพลโต, 2549, หน้า 44)

จะเห็นได้ว่าการพูดหรือวาทศิลป์เป็นสิ่งจำเป็นมากในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของเอเธนส์ เพราะการพูดมีผลในทางการเมืองแม้กระทั่งการตัดสินของศาล ดังนั้นนักพูดที่เก่งสามารถโน้มน้าวจิตใจหรือความรู้สึกของคนหมู่มากให้เห็นคล้อยตามได้หรือใช้ความสามารถนี้ในทางตรงกันข้ามคือ การทำให้ฝ่ายตรงข้ามของเขาไม่มีความน่าเชื่อถือได้ย่อมมีความได้เปรียบในทางการเมือง เพราะเขาสามารถอาศัยความสามารถนี้ในการสร้างความได้เปรียบได้ทั้งในสภาประชาชนและในศาล ดังนั้นเอง การสอนของโซฟิสต์ที่สอนการใช้คำพูดจึงเป็นที่นิยมในเอเธนส์ เห็นได้จากการที่พวกโซฟิสต์นั้นส่วนใหญ่เป็นอาจารย์จากที่อื่นแต่เข้ามาทำมาหากินโดยการสอนวาทศิลป์ในเอเธนส์จนสามารถสร้างควมมั่นคงในอาชีพของตัวเองได้ และด้วยเหตุนี้เช่นกันท้ายสุดในช่วงที่ประชาธิปไตยเอเธนส์เบ่งบานที่สุดจึงทำให้ประชาชนชาวเอเธนส์มักถูกชักนำและปลุกปั่นโดยเหล่านักปราศรัยหรือนักสอพลอประชาชนที่มีความสามารถด้านวาทศิลป์ จนทำให้เกิดความผิดพลาดในการบริหารหลายครั้ง และนำไปสู่ความพ่ายแพ้สงครามเพโลโพนีสี่ในที่สุด และการปกครองแบบประชาธิปไตยในนครรัฐเอเธนส์ก็เริ่มเข้าสู่ภาวะเสื่อมถอยในที่สุด โดยภายหลังจากความพ่ายแพ้ของเอเธนส์ ทำให้คณะชนชั้นสูงเก่าได้รับโอกาสในการบริหารจัดการนครรัฐอีกครั้งจากสปาร์ต้า ให้สถาปนากการปกครองรูปแบบใหม่ ซึ่งมีลักษณะย้อนกลับไปก่อนหน้าระบอบประชาธิปไตย โดยพวกเขาได้รับการขนานนามว่า “The Thirty Tyrants” ภาวะสงครามทั้งภายในที่เกิดจากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชนชั้นสูงเดิมและกลุ่มประชาชน และสงครามจากภายนอกทำให้ระบอบประชาธิปไตยของนครรัฐเอเธนส์ ซึ่งเคยมีสถานะเป็นผู้ส่งออกประชาธิปไตยและนครรัฐมหาอำนาจหดตัวลงและกลายเป็นนครรัฐระดับกลางในที่สุด จนในปีที่ 338 ปีก่อนคริสตศักราช กองทัพของนครรัฐกรีกทั้งหลายก็ได้พ่ายแพ้ให้กับพระเจ้าฟิลิปที่สอง แห่งมาเซดอน (Philip II of Macedon) ภาวะการณีสถูญเสียเอกราชทางการเมือง ส่งผลให้นักคิดนักปรัชญา ในเวลาต่อมาหันกลับมาสนใจเรื่องปัจเจกความเป็นตัวตน และให้เหตุผลว่าปัจเจกควรถูกที่จะแสวงหาความหมายของชีวิตจากตัวของเขาเอง ไม่ใช่การเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองแต่อย่างใด ซึ่งนำไปสู่การปิดฉากลงของการปกครองโดยประชาชน หรือการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของชาวเอเธนส์ในที่สุด (Aristotle, 2002, pp. 74 – 76; ไชยันต์ ไชยพร, ม.ป.ป., หน้า 42-52)

บทเรียนจากความเสื่อมของประชาธิปไตยเอเธนส์ต่อปัญหาประชาธิปไตยร่วมสมัย

ในส่วนนี้ของการวิจัย ผู้วิจัยได้พยายามศึกษาเปรียบเทียบประเด็นปัญหาระหว่างปัญหาของประชาธิปไตยเอเธนส์กับประเด็นปัญหาของระบอบประชาธิปไตยของไทย โดยโดยเฉพาะการเมืองไทยในทศวรรษ 2550 ที่แสดงให้เห็นถึงความอ่อนไหวของพลังประชาชนต่อการขึ้นนำของเหล่าผู้นำฝูงชนหรือนักปลุกระดมทางการเมืองทั้งจากท้องถนนและในรัฐสภา การปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยนับตั้งแต่หลังรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ที่มีความโน้มเอียงไปทางด้านประชาธิปไตยมากขึ้นโดยเฉพาะ

การกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งทั้งหมด นักการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวล้วนแล้วแต่ต้องใช้เวลาศิลปะเพื่อเรียกคะแนนเสียงและชักจูงประชาชนมากยิ่งขึ้น โดยในยกตัวอย่างกรณีของนักการเมืองที่ลงไปเล่นในบทบาทของผู้นำฝูงชนหรือนักปลุกปั่นทางการเมืองบนท้องถนน โดยเฉพาะบทบาทของของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) และกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ที่บริบทของความขัดแย้งทางการเมืองได้เปิดโอกาสให้มีการรัฐประหารโดยกลุ่มคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) อันเป็นการสิ้นสุดของประชาธิปไตยครั้งล่าสุดในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2557 โดยผู้ศึกษาจะยกตัวอย่างการปราศรัยของ 2 แกนนำซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นตัวแทนของคู่ขัดแย้งในการเมืองไทยตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2550 อันได้แก่การปราศรัยของนายทักษิณ ชินวัตร และนายสุเทพ เทือกสุบรรณ

ก. การปลุกระดมมวลชนของนายทักษิณ ชินวัตร

บนเวทีการชุมนุมของคนเสื้อแดงเพื่อรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งให้กับพรรคเพื่อไทยในปี พ.ศ. 2554 ที่จังหวัดร้อยเอ็ด (ทักษิณ ชินวัตร, 2554, ออนไลน์) การปราศรัยในครั้งนี้เป็นการถ่ายทอดสัญญาณผ่านทางอินเทอร์เน็ตหรือ “โฟนอิน” ดังนั้นบริบทของการพูดจึงเป็นการพูดผ่านเครื่องมือในการสื่อสารระยะไกล อย่างไรก็ตามก็ดีเนื่องจากการพูดในครั้งนี้เป็นการรณรงค์เพื่อหาเสียงเลือกตั้ง ดังนั้นประเด็นในการพูดจึงไม่มีอะไรสำคัญไปกว่าการชักจูงหรือโน้มน้าวผู้ฟังให้ลงคะแนนเสียงให้กับพรรคการเมืองตลอดจนผู้สมัครที่ลงแข่งขันเลือกตั้ง การพูดใช้เวลาประมาณ 28:08 นาที จะพบว่าทักษิณ ชินวัตรเป็น นักพูดที่มีทักษะในการพูดที่ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าใคร ผู้พูดเริ่มต้นการปราศรัยด้วยการทักทายผู้ฟังด้วยท่าทางที่สบายๆ ด้วยการพูดทักทายผู้ฟังด้วยภาษาถิ่น (นาทีที่ 0:31) พร้อมด้วยการทำความถึงความทรงจำที่ตนมีต่อร้อยเอ็ด ก่อนที่จะชักจูงผู้ฟังให้เข้าสู่ประเด็นการเลือกตั้ง

“ร้อยเอ็ดนี้ ผมคิดถึงอาจสามารถ เพราะ (สัญญาณเสียงขาดหาย) ที่ผมสามารถคิดแก้ไข ปัญหาความยากจนของภาคอีสานได้จริงๆ ฉะนั้นเสียตายครับ ว่าถ้าให้งบประมาณปีละสองแสนห้าหมื่นล้านนี้ เป็นเวลาสี่ปีนี้ คนไทยไม่มีคนจนเหลือแล้ว ถ้าผมไม่โดยปฏิวัติปานนี้ไม่มีใครจนแล้วครับ ผมเตรียมไว้แล้วว่าปีละสองแสนห้าหมื่นล้านนี้มันง่ายนิดเดียว ทำให้พี่น้องหายจนได้จริงๆ แต่เมื่อโดนปฏิวัติแล้ว ก็ไม่เป็นไร ตั้งขึ้นใหม่ครับพี่น้องครับ เพื่อไทยเป็นรัฐบาลครั้งนี้สี่ปีหายจนหมดครับ”(นาทีที่ 0:35 – 1:35.)

และอีกตอนหนึ่งคือ

“พี่น้องชาวร้อยเอ็ดนี้ ผมจำได้ว่าผมไปที่อาสามารถหลายคืน ไปดูข้าวหอมมะลิที่ทุ่งกุลา ร้องให้ ก็ได้เสนอโครงการว่าจะแก้ไขปัญหาทุ่งกุลาอย่างไร ก็ตั้งงบตั้งอะไรไว้เรียบร้อย พอผมไป มันก็หายตามไป เข้า เพราะฉะนั้นถ้าอยากได้กลับคืนมาก็เอาผมกลับไปแล้วละพี่น้องครับ...

พี่น้องครับการเลือกตั้งแต่ละครั้ง ตอนนี้บ้านเมืองเราเปลี่ยนไปเยอะ เลือกตั้งครั้งนี้กับครั้งที่ผ่านมามีความแตกต่างเป็นไทยรักไทยแล้วนี่ มันเป็นการเลือกกันระหว่างสองพรรค พรรคประชาธิปัตย์ และพรรคเพื่อไทยหรือไทยรักไทยเดิมนั้น...ที่ต้องเลือกกันอย่างนี้เพราะสองพรรคนี้จะเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล ถ้าไม่เพื่อไทยก็เป็นประชาธิปัตย์ พรรคเล็กพรรคน้อยไม่มีโอกาสได้เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลหรอกครับ เป็นพรรครอเสียบ...เพราะฉะนั้นพี่น้องจะต้องชั่งอยู่ระหว่างสองพรรคนี้แหละจะเอาประชาธิปัตย์ หรือจะเอาเพื่อไทย พอบอกว่าประชาธิปัตย์เขาบอกว่า 99 วันเขาทำได้ แต่ตอนนี้ 99 วันยังลอกการบ้านเพื่อนไม่เสร็จเลย ที่นี้พอบอกว่าเพื่อไทย เพื่อไทยบอกว่า ขอคิดใหม่ทำใหม่อีกครั้งหนึ่ง เพื่อไทยทุกคน พี่น้องครับ คิดใหม่ทำใหม่รอบแรก พี่น้องมีความสุขกันถ้วนหน้า...

พี่น้องครับเพราะฉะนั้นพี่น้องต้องเลือกระหว่างเพื่อไทยกับประชาธิปัตย์เท่านั้น พรรคเล็กพรรคน้อยไม่มีความหมายต่อชีวิตพี่น้องเลย..."(นาฬิกาที่ 1:37 – 4:50.)

จะเห็นได้ว่าการปราศรัยครั้งนี้ ทักษิณ ชินวัตรได้พยายามพูดชักจูงผู้ฟังซึ่งเป็นฐานเสียงเก่าของพรรคไทยรักไทยให้หันมาเลือกพรรคเพื่อไทย อย่างชัดเจนไม่ว่าจะเป็น "ถ้าผมไม่โดยปฏิบัติปานนี้ไม่มีใครจนแล้วครับ...แต่เมื่อโดนปฏิวัติแล้ว ก็ไม่เป็นไร ตั้งขึ้นใหม่ครับพี่น้องครับ เพื่อไทยเป็นรัฐบาลครั้งนี้ สี่ปีหายจนหมดครับ" หรือ "ไปดูข่าวหอมมะลิที่ทุ่งกุลาร้องไห้ ก็ได้เสนอโครงการว่าจะแก้ไขปัญหามันทุกอย่างอย่างไร ก็ตั้งบั้งอะไรไว้เรียบร้อย พอผมไปมันก็หายตามไป เอ้า เพราะฉะนั้นถ้าอยากได้กลับคืนมาก็เอาผมกลับไป แล้วละพี่น้องครับ" เหล่านี้เป็นต้น และจะสามารถสังเกตเห็นได้ว่าถ้อยคำเหล่านี้เป็นถ้อยคำที่ชักชวนให้เกิดความเข้าใจอย่างง่าย ๆ ไม่ยุ่งยาก และไม่เป็นทางการ การใช้วาทีศิลป์เพื่อชักจูงให้คนเลือกตั้งของทักษิณ ชินวัตรยังเข้มข้นขึ้นอีกในช่วงที่เขาพยายามเสนอนโยบายเพื่อให้ประชาชนเลือก เช่น

"พี่น้องครับ ดั่งคัพพวกนี้กินสองมือก็หมด พี่น้องต้องอยู่สี่ปี พี่น้องต้องรวยได้ สี่ปีต้องให้รวย รวยยังงั้นพี่น้องครับ นี่ มาถึงก็ทำโครงการขนาดใหญ่ เอน้ำเข้านา แก่น้ำท่วม ทำไฟฟ้าเข้านา... เพราะฉะนั้นพี่น้องมีที่ทำมาหากินละ เม็ดเงินลงไปในพื้นที่ แล้วพักหนี้ให้พี่น้องอีกต่างหาก หนี้สินเอาพักไว้ก่อน ไม่ต้องใช้ เอาไว้ก่อน เดียวทักษิณมา หาเงินให้แล้วใช้ทีหลัง พี่น้องครับ ข้าว...ข้าวหอมมะลิโลละ 20 บาทนี่ แหมนี่ พี่น้องของจริงครับ ได้จริงครับ แล้วยังไม่พอเอากาตาร์ให้ด้วย พี่น้องมีบัตรเครดิตนี้ จากเดิมพี่น้องครับ ดั่งคัพไม่มีไปซื้อปุ๋ยซื้อยา ยกมือไหว้ เอ้าแก่ครับ ขอยืมเงินชักหนอยเถอะครับ ไปซื้อปุ๋ยซื้อยา ร้อยละยี่ (20) ก็ไม่เป็นไร ตอนนี้ไม่ต้องแล้วพี่น้อง เอาบัตรเครดิตวางบับ...ไม่ต้องเป็นหนี้ใครไม่ต้องไปขอใคร เท่ใหม่ชวานาไทยต้องเท่ครับทำนา

เลี้ยงคนทั้งประเทศ เลี้ยงโลกอีกต่างหาก ชีวิตมันลำเค็ญได้อย่างไร ทักซิณไมยอมแน่นอนครับ”
(นาทิตี 7:21 – 9:06)

คำปราศรัยในลักษณะนี้จะสามารถพบเห็นได้ไปตลอดจนจบการปราศรัย (คลิป์มีระยะเวลาประมาณ 28:01 นาที) โดยในช่วงท้ายของการปราศรัยก็สามารถพบการเชิญชวนหรือหาเสียงเช่นนี้ เช่น “ถ้าผมทราบว่าอำเภอไหนผมมีผู้แทน ผมจะไปนอนที่อำเภอนั้นเพื่อจะรับทราบปัญหาและแก้ปัญหาให้พี่น้องที่อำเภอนั้นเลย” (นาทิตี 27:40 – 27:49)

ข. การปลุกระดมมวลชนของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ

การชุมนุมของกลุ่ม กปปส. ที่นำโดยสุเทพ เทือกสุบรรณ หรือ “ลุงกำนันสุเทพ” ในวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2557 การปราศรัยครั้งนี้เป็นการเริ่มปฏิบัติการปิดกรุงเทพฯ หรือ “shutdown กรุงเทพฯ” ซึ่งเป็นเหตุการณ์สำคัญในช่วงแห่งการชุมนุมของกลุ่ม กปปส. เหตุการณ์เริ่มขึ้นตั้งแต่วันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2557 ถึง 2 มีนาคม พ.ศ. 2557 โดยตลอดการเคลื่อนไหวดังกล่าวปรากฏว่ามีการปราบปรามผู้ชุมนุมจากเจ้าหน้าที่รัฐ ตลอดจนเหตุการณ์ไม่ปกติอีกหลายกรณี จนปรากฏทั้งผู้บาดเจ็บและเสียชีวิต ตลอดจนความเสียหายทางเศรษฐกิจและสังคมหลายประการ (จิตติกร สังข์แก้ว และอรรถวิสิทธิ์ พานแก้ว, ม.ป.ป., ออนไลน์)

การปราศรัยกินระยะเวลาประมาณ 1 ชั่วโมง 15 นาที เนื้อหาสำคัญในการปราศรัยอาจแบ่งได้เป็น 4 ช่วง โดยในช่วงแรก เริ่มจากการเริ่มพูดจนถึงเวลาที่ 25:46 นาที ซึ่งกินช่วงเวลาที่การพูดสะดุดไปด้วย การพูดในส่วนนี้เป็นการพูดถึงกิจกรรมที่ผู้ชุมนุมได้ทำไปแล้วในวันก่อนๆ เพื่อให้ผู้ฟังได้รับรู้ว่ากลุ่มผู้ชุมนุมดำเนินการไปถึงขั้นใดแล้ว (สุเทพ เทือกสุบรรณ, 2557, ออนไลน์) การปราศรัยช่วงที่สองเริ่มตั้งแต่นาทีที่ 25:44 โดยสุเทพกล่าวว่า “วันนี้เป็นวันแรกที่เราร่วมปฏิบัติการปิดกรุงเทพฯ” จนถึงช่วงเวลา 53:42 นาที ที่ประโยคที่ว่า “งานนี้ชนะลูกเดียวแพ้ไม่เป็น เพราะออกมาหลายล้านแล้ว ไม่ยอมแพ้แล้ว” ซึ่งตอนนี้เป็นกรกล่าวเจตนาของของกลุ่มผู้ชุมนุมว่าจะทำการชุมนุมประท้วงต่อไป ตลอดจนเป็นการโจมตีรัฐบาลในขณะนั้นและมวลชนอีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่ม นปช. ว่าไม่มีความชอบธรรมอย่างไรบ้าง

ช่วงที่สาม เริ่มต้นที่นาทิตี 51:01 โดยสุเทพได้กล่าวเชิญชวนให้ผู้ที่ยังไม่ได้เข้าร่วมการชุมนุมให้มาเข้าร่วมอีก รวมทั้งอ่านรายชื่อสถาบันการศึกษาที่ให้การสนับสนุนกลุ่มผู้ชุมนุม และตามมาด้วยการอ่านเจตนาฉบับหนึ่งซึ่งอ้างว่าส่งมาจากเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จากจังหวัดตรัง ซึ่งโดยรวมแล้วในตอนนี้เป็นกรกล่าวชักจูงและเชิญชวนผู้ที่ยังไม่ได้เข้าร่วมการชุมนุมให้เข้าร่วมการชุมนุมเพื่อให้การชุมนุมขยายขอบเขตขึ้นไปอีก การพูดในตอนนี้นับลงที่ช่วงเวลาประมาณ

และช่วงสุดท้าย เริ่มตั้งแต่ช่วงนาทิตี 1:03:39 โดยเป็นการอ่านรายชื่อบุคคล คณะบุคคล ตลอดจนสถาบันต่างๆ ที่ได้ร่วมสนับสนุนเงินทุนให้กับขบวนการการประท้วงของผู้ชุมนุม ก่อนที่การปราศรัยจะจบลงพร้อมประโยคที่ว่า “วันนี้ก็ขอขอบคุณแค่นี้ครับ ผมก็จะได้ตระเวนไปเวทีอื่นต่อไป ขอให้

พี่น้องอยู่ที่นั่นกันให้แน่นอนเพิ่มขึ้นทุกวัน ทุกวัน ทุกวัน ทุกวัน ขอขอบคุณและสวัสดิ์ดีศรีพี่น้องครับ” จากนั้นการปราศรัยจบลง

ตลอดการปราศรัยสุเทพ เพื่อกสุบรรณจะได้ใช้การพูดที่ชวนให้ผู้ฟังเกิดความกินใจและมีอารมณ์ร่วมตลอดเวลา แม้แต่การเริ่มต้น เช่นการที่เขาเริ่มต้นการพูดด้วยการกล่าวว่า

“พี่น้องที่รักชาติรักแผ่นดิน ที่ได้ยืนหยัดต่อสู้ เคียงบ่าเคียงไหล่กันมา ด้วยอุดมการณ์แน่วแน่มั่นคง ว่าสู้ครั้งนี้ สู้เพื่อชาติ สู้เพื่อแผ่นดิน ไม่ว่าจะพี่น้องจะอยู่ที่เวทีไหน ในประเทศไทยนี้ ทั้งแปดเวทีที่กรุงเทพฯ และเวทีชุมชนในต่างจังหวัด รวมทั้งพี่น้องที่ได้ติดตามชมการถ่ายทอดทางบลูสกายและทีนิวส์ ผมขอกราบคารวะทุกท่านด้วยความเคารพอย่างยิ่งครับ”

จะเห็นได้ว่าสุเทพ เพื่อกสุบรรณได้เลือกใช้ถ้อยคำกระตุ้นให้เกิดความสะเทือนอารมณ์ และยิ่งกว่านั้นยังทำให้เกิดอารมณ์ร่วมว่ามีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของผู้ฟังไปพร้อมกัน เช่น “พี่น้องที่รักชาติรักแผ่นดิน ที่ได้ยืนหยัดต่อสู้ เคียงบ่าเคียงไหล่กันมา ด้วยอุดมการณ์แน่วแน่มั่นคง ว่าสู้ครั้งนี้ สู้เพื่อชาติ สู้เพื่อแผ่นดิน” ก่อนที่จะกล่าวคำทักทาย “ผมขอกราบคารวะทุกท่านด้วยความเคารพอย่างยิ่งครับ” แทนคำทักทายทั่วๆ ไป นายสุเทพ เพื่อกสุบรรณ ได้กล่าวให้กำลังใจผู้ชุมนุม พร้อมทั้งกล่าวโจมตีตรงข้ามทางการเมือง เพื่อสร้างบรรยากาศในการชุมนุมให้มีความคึกคัก ฮึกเหิม (ปรากฏเสียงเฮ เป็นระยะตลอดการปราศรัย)

“...ในฐานะที่ผมเป็นเลขาธิการ กปปส. ขอประกาศอย่างเป็นทางการว่า การปิดกรุงเทพฯ ของเราในครั้งนี้จะอยู่จนถึงวันแพ้ชนะ...จะนานเท่าไร มวลมหาประชาชนชาวไทย ผู้รักชาติรักแผ่นดิน จะไม่เลิกการต่อสู้ จนกว่าจะรู้ผลแพ้ชนะ ถ้าแพ้ ผมก็เดินเข้าคุก เพราะผมถูกข้อหาเป็นกบฏ มีหมายจับเรียบร้อยแล้ว แพ้วันไหน ติดคุกแน่นอน อายุ 65 เข้าใจว่าคงไม่ได้ออกมาตายข้างนอก...แต่ถ้าเราชนะ หมายความว่าระบบทักษิณ ไม่มีอิทธิทธิอิทธิพลเหนือประเทศไทยเหนือชีวิตจิตใจคนไทยอีกต่อไป....เราจะได้กลับบ้าน ไปบอกลูกบอกหลานว่า เราได้ออกมาทำหน้าที่เจ้าของประเทศ เสรีจลินสมบูรณแล้ว ได้จัดการให้ระบบทักษิณ (สัญญาณเสียงไม่ชัดเจน) รัฐบาลทรรราช ซึ่งเป็นเครื่องมือของระบบทักษิณ ล้มฤทธิ์ลงแล้วด้วยมือของมวลมหาประชาชน เพราะฉะนั้น ไม่มีแล้วที่เราจะกลับบ้านมือเปล่า กลับพร้อมด้วยชัยชนะของประชาชน กลับด้วยความหวังที่จะได้เห็นประเทศนี้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ มีพระมหากษัตริย์เป็น ประมุข และลูกหลานไทยไม่ถูกกดขี่ข่มเหงโดยเผด็จการทุนสามานย์อีกต่อไป (สัญญาณเสียงไม่ชัดเจน)...”(นาที่ที่ 26:27 – 30:46)

จะเห็นได้ว่าถ้อยคำเหล่านี้นอกจากจะก่อให้เกิดความรู้สึกอีกheim กระตุ้นความตื่นตัวเตรียมพร้อมในการทำการต่อสู้ หรือสนับสนุนการชุมนุมประท้วงต่อ ผู้พูดยังมีการใช้โวหารโดยการให้ภาพลักษณ์ของผู้ร่วมชุมนุมว่าตนเองกำลังอยู่ในการต่อสู้หรือการสู้รบ ทำให้ผู้ฟังเกิดความคล้อยตามว่าตนเองกำลังอยู่ในสถานะการของการสู้รบเหมือนกับอยู่ในสงครามจริงๆ และยิ่งกว่านั้นยังเป็นการปลุกกำลังใจของผู้ฟังที่กำลังมีอาการรวม คิดว่าตัวเองกำลังอยู่สภาวะแห่งการต่อสู้เหล่านั้นด้วยว่า พวกของตนจะกลับบ้านไปพร้อมด้วยชัยชนะในมือ และด้วยถ้อยคำเดียวกันนี้ ยังเป็นการให้ความชอบธรรมในการต่อสู้ของพวกตัวเองด้วย กล่าวคือการต่อสู้ครั้งนี้ เป็นการต่อสู้ที่ชอบธรรม เพราะสิ่งที่ผู้ชุมนุมหรือผู้ร่วมในการต่อสู้กำลังต่อสู้ด้วยนั้นคือ “รัฐบาลทรราชย์” หรือ “เผด็จการทุนสามานย์” และในทางกลับกันสิ่งที่ผู้ต่อสู้ต่อสู้เพื่อให้ได้มานั้นก็คือ “ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข” หรือกล่าวให้ง่ายที่สุด คำปราศรัยนี้ยังให้หมโนทัศน์ของการต่อสู้เพื่อความดี เพื่อเกียรติยศ หรือคุณธรรมอันสูงส่ง ให้ภาพฝันของอัครวินที่ต่อสู้เพื่อปกป้องเจ้านายของตัวเอง ซึ่งจะทำให้ผู้ต่อสู้เมื่อต่อสู้สำเร็จหรือได้ชัยชนะแล้ว จะกลับบ้านพร้อมด้วยเกียรติยศ ในฐานะของวีรบุรุษจากสงคราม

นอกจากหมโนทัศน์เกี่ยวกับอัครวินหรือวีรบุรุษแล้วสุเทพ เทือกสุบรรณ ยังได้ให้เหตุผลในการต่อสู้ต่อไปจนกว่าจะสำเร็จของผู้เข้าร่วมการชุมนุมหรือผู้ร่วมการต่อสู้ นั่นคือสภาวะแห่งความกดขี่ข่มเหงที่ผู้ต่อสู้จะต้องสลัดออกไปให้ได้ หรือต่อสู้ฝ่าฟันให้ได้มา ซึ่งนอกจากจะปรากฏในคำปราศรัยข้างต้น ยังปรากฏชัดในคำปราศรัยต่อมา เช่น “ผมจึงขอใช้โอกาสนี้ส่งเสียง...ไปถึงใครก็ตาม ที่คิดอาจ จะมาขอเจรจากับผม เพื่อทำความตกลงยอมขอม โดยเสนอว่าหาทางออกเป็นทางที่ไม่มีใครได้เปรียบเสียเปรียบ พูดตามภาษาพ่อค้าว่า วินวิน กันทั้งสองฝ่าย ผมบอกไว้เลยว่า ผมสามารถเจรจากับใครได้ เพราะผมวันนี้เป็นเพียงร่างทรงของมวลมหาประชาชนเท่านั้น...เพราะมวลมหาประชาชน ที่ผมได้สัมผัสมา คิดได้อยู่แล้ว ทนทุกข์ ทรมาน เจ็บปวด ขมขื่น เพราะการปกครองของระบอบทักษิณ มาสิบกกว่าปี เห็นว่าชาติกำลังจะวิบัติย่อยยับลงต่อหน้าต่อตา เพราะขบวนการทุจริต คอร์รัปชัน (สัญญาณเสียงไม่ชัดเจน) เฉพาะการทุจริตเชิงนโยบาย เช่น โครงการจำนำข้าวโครงการเดียวกันก็แจ้งไปสี่แสนล้านแล้ว...สารพัดที่มันจะโกงเรา โกงประเทศเรา ทุจริตคอร์รัปชันกันอย่างเป็นล่ำเป็นสัน ทำกันทั้งโครต โครตโกง เราจึงทนไม่ไหว การที่ทนไม่ไหวมันจึงต้องลุกขึ้นมาอนกลางดินกินกลางถนนอย่างนี้...” (นาทีที่ 31:01 – 34:14)

จากคำปราศรัยนี้ สุเทพ เทือกสุบรรณได้บอกกับผู้ฟังของตนว่า จากที่ตนได้สัมผัส นั้น “มวลมหาประชาชน” หรือผู้เข้าร่วมในการต่อสู้ต่าง “ทนทุกข์ ทรมาน เจ็บปวด ขมขื่น เพราะการปกครองของระบอบทักษิณ เห็นว่าชาติกำลังจะวิบัติย่อยยับลง เพราะการทุจริตคอร์รัปชัน” และด้วยความเจ็บปวดทนทุกข์นี้เองจึงทำให้พวกเขาต้อง “ลุกขึ้นมาอนกลางดินกินกลางถนน” หรือร่วมการต่อสู้ ดังนั้นด้วยประสบการณ์ร่วมนี้เองทำให้นายสุเทพ ได้ผูกมวลชนเข้าไว้ด้วยกัน พร้อมทั้งทำการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการต่อสู้เพื่อชาติ การต่อสู้ของคนดี เพื่อปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ และสร้างประชาธิปไตยที่

สมบูรณ์ รวมถึงการเสนอทางเลือกให้กับผู้ชุมนุมเพียงสองทาง สุเทพได้แบ่งแยกกลุ่มเรา- กลุ่มเขา ซึ่งหมายถึงการเป็นศัตรูต่อกันในทางการเมือง ซึ่งเป็นหัวข้อที่ถูกหยิบยกขึ้นมาใช้เป็นกลยุทธ์ในการต่อสู้ทางการเมืองและปรากฏอยู่ในการปราศรัยอย่างสม่ำเสมอจากทั้งสองฝ่าย

กลยุทธ์ในการปราศรัยเหล่านี้ล้วนสร้างความรู้สึกร่วม ความประทับใจ และความสะเทือนใจให้กับผู้ฟัง โดยเฉพาะผู้ร่วมชุมนุมที่ถูกถ้อยคำเหล่านี้กระตุ้นอยู่ตลอดเวลาจึงเป็นเครื่องมือที่ทรงประสิทธิภาพในการกระตุ้นผู้คนให้ร่วมกิจกรรมต่างๆ ในระหว่างการชุมนุมตลอดจนถึงพวกเขาไว้ให้การประท้วงสามารถยืดเยื้อต่อไปได้ซึ่งปรากฏอยู่ในส่วนหลังของการปราศรัยเชิญชวนกลุ่มบุคคลที่ไม่ได้เข้าร่วมการชุมนุมในช่วงแรกอีกด้วยนอกจากนี้ ยังมีการชักจูงกลุ่ม “นักเรียนนิสิตนักศึกษา” ให้เข้าร่วมการชุมนุมด้วยเหตุผลเพื่อให้เหมือนขบวนการนักศึกษาในอดีต และมีการใช้กลยุทธ์จากปม “ผู้ใหญ่ไม่เอาเด็ก” กล่าวคือมีการอ่านจดหมายซึ่งอ้างว่าถูกส่งมาจากเด็กนักเรียน ม. 1 เพื่อสนับสนุนการชุมนุมของผู้ประท้วง จึงนำไปสู่ข้อเรียกร้องว่านักเรียนนักศึกษาคนอื่นควรละอายและเอาอย่างเด็กหญิงผู้นี้บ้าง ประเด็นนี้เห็นได้จากคำปราศรัยช่วงหนึ่งว่า

“วันนี้เวทีแห่งนี้เดิมทีผมคิดว่าจะมีแต่ชาวจุฬาฯ ที่จะมาช่วยดูแลเป็นกำลัง แต่ปรากฏว่า ได้มีการสามัคคีร่วมมือกัน ทั้งจุฬาฯ ทั้งธรรมศาสตร์ฯ ทั้งสงขลานครินทร์ฯ ทั้ง มศว. ปทุมวันฯ ทั้งวิทยาลัยฯ ปทุมวันฯ และวิทยาลัยฯ อุเทนถวาย เขาร่วมกันเป็นเจ้าภาพเวทีนี้ครบหมดเลย ขอขอบคุณ รักพวกท่านจริงๆ สุดยอด ประชาชนคนไทย ภูมิใจในครูอาจารย์ นิสิตนักศึกษา ทั้งเก่าทั้งใหม่ ของทุกสถาบันเหล่านี้จริงๆ เลยครับ ผมกราบคารวะแทนประชาชน และผมขอถือโอกาสนี้ กราบเรียนเชิญชวน บรรดาคุณครูอาจารย์ นักเรียนนิสิตนักศึกษาทุกสถาบัน โปรดหยุดการเรียน หยุดการสอน ออกมาร่วมต่อสู้กับมวลมหาประชาชนเถิดครับ ในอดีต เมื่อบ้านเมืองมีภัย บ้านเมืองมีวิกฤต บ้านเมืองมีอันตราย เราจะได้เห็นนิสิตนักศึกษา คุณครูอาจารย์ปัญญาชน ออกมาเดินนำหน้าประชาชน ลุกขึ้นต่อสู้ปกป้องสิทธิเสรีภาพ ปกป้องบ้านปกป้องเมือง วันนี้มวลมหาประชาชนออกมาแล้ว เพราะฉะนั้นนักเรียนนิสิตนักศึกษาครูอาจารย์ ออกมาเถิดครับ ไม่ต้องไปเรียน ไม่ต้องไปสอน มาที่นี่ดีกว่า” (นาทีที่ 54:01 – 56:36)

ค. คำปราศรัยและแถลงการณ์ของกลุ่มแนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุม พ.ศ. 2563

การจัดกิจกรรมชุมนุมของกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ที่มีขึ้นอย่างต่อเนื่องภายหลังจากที่รัฐบาลของ พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา ประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการแผ่นดินในสถานการณ์ฉุกเฉิน เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ซึ่งสถานการณ์การแพร่ระบาดดังกล่าว ได้ส่งผลให้ประชาชนจำนวนมากได้รับความเดือดร้อน และนำไปสู่การชุมนุมประท้วงโดยกลุ่มนักเรียนนักศึกษา

เพื่อแสดงพลังต่อต้านรัฐบาล ก่อนจะมีการเสนอข้อเรียกร้องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ และขยายตัวไปด้วยการใช้วาทศิลป์ของแกนนำในการชุมนุมที่ได้มีการยกระดับเงื่อนไขในการเรียกร้องให้กว้างขวางออกไป จนนำไปสู่การเกิดข้อเรียกร้องให้มีการปฏิรูปสถาบันพระมหากษัตริย์ในเวลาต่อมา ซึ่งกลุ่มแกนนำนักศึกษาและผู้จัดกิจกรรมได้มีการปราศรัย โดยอ้างว่าสถานการณ์ต่างๆ รวมทั้งสถานการณ์การแพร่ระบาดที่เกิดขึ้น และแพร่กระจายอยู่ทั่วโลกนั้น เป็นความรับผิดชอบของรัฐบาล เพื่อสร้างความชอบธรรมในการเรียกร้องทางการเมืองของกลุ่มตน ซึ่งได้มีการตีพิมพ์ข้อความการปราศรัยดังกล่าวเผยแพร่เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2563 ตอนหนึ่งว่า

“นับจากรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 57 หรือ เมื่อ 6 ปีที่แล้ว ที่มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นหัวหน้าคณะรัฐประหาร โดยในหลวงรัชกาลที่ 9 นับจากนั้น พล.อ. ประยุทธ์ และพวกได้นำพาประเทศไทยไป เกินกว่าการถอยหลังเข้าคลองสิทธิเสรีภาพถูกทำลาย ผู้คนจำนวนมากต้องถูกจองจำ ลี้ภัย หรือไม่ก็สูญหายส่วนคนที่ยังอยู่ในประเทศก็ต้องต่อสู้กับข้อจำกัดเพราะคณะรัฐประหารมีตุลาการไว้รองรับอำนาจของตน ระบบเศรษฐกิจพังยับเยิน รวยกระจุกอยู่แต่กลุ่มนายทุน พลังประชารัฐ แต่คนส่วนใหญ่กลับยากจนกว่าเดิม และซ้ำเติมด้วย COVID-19 ขณะที่โครงสร้างพื้นฐานของรัฐบาลก่อนหน้าถูกยกเลิกไป และแทนที่ด้วยหนี้ที่มากกว่าเดิม อนาคตของประเทศถูกคุมไว้ด้วยยุทธศาสตร์ 20 ปีของคณะรัฐประหารอำนาจของพระมหากษัตริย์กลับไปใกล้เคียงระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ไม่ว่าจะเป็นการอินเทอร์เน็ตพ็อสต์ของสถาบันกลับไปเป็นของกษัตริย์การแก้รัฐธรรมนูญตามอำเภอใจ ฯลฯ ตลอดระยะเวลา 6 ปีนี้การต่อสู้กับอำนาจที่ไม่ชอบธรรมนั้นมีมาตลอดแม้คณะรัฐประหารจะอยู่ มาได้ด้วยการพอกตัวผ่านรัฐธรรมนูญ 2560 ที่เขียนขึ้นเพื่อสืบทอดอำนาจ” (กลุ่มแนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุม, 2563, คำนำ)

หรือจากกรณีคำปราศรัยของ อานนท์ นำภา หนึ่งในแกนนำกลุ่มธรรมศาสตร์และการชุมนุมซึ่งมีตัวอย่างของการชักจูง ปลุกเร้าให้เกิดความฮึกเหิม และให้สื่อมวลชนต้องเลือกข้าง และอ้างหรือเชื่อว่าการกระทำของตนเองหรือการกระทำของตัวเองว่ายืนอยู่ข้างของประชาชนหรือรับไม้ต่อมาจากคณะราษฎร ดังความในตอนนี้เป็นคือ

“...ฝากไปถึงพี่ๆ สื่อมวลชน พวกท่านต้องเลือกข้างได้แล้ววันนี้ ว่าจะอยู่ข้างประชาชนหรือข้างเผด็จการ จงนึกถึงบรรพบุรุษของพวกท่าน กุหลาบ สายประดิษฐ์ อิศรา อมันตกุล เสียย์ เสาวพงศ์ ผู้สื่อข่าว นักหนังสือพิมพ์ฝ่ายประชาธิปไตยสละเสรีภาพ พวกท่านจงทำหน้าที่ให้เหมือนกับบุคคลเหล่านั้น ขอให้พี่น้องทุกคนปรบมือเรียกร้องให้สื่อกลับมาอยู่ข้างประชาชนอีกครั้งหนึ่ง เนชั่นอย่าไปกล่าวถึงเขาเลย ...มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก่อตั้งโดยอาจารย์ปรีดี

พนมยงค์ “วันนี้เราทุกคนรับไม้ต่อมาจากคณะราษฎร รับไม้ต่อมาจากอดีตนายกรัฐมนตรีของเรา เพื่อสะสางปัญหาให้หมดใช้ไม่ใช่ เราทุกคนคือเลือดเนื้อเชื้อไขคณะราษฎรที่จะมาทำหน้าที่แทนคณะราษฎร ปรบมือให้ตัวเองหน่อยครับ” (อานนท์ นำภา, 2563, หน้า 24)

รวมไปถึงความเชื่อมั่นหรือกล่าวอ้างว่าตัวเองเป็นทนายของประชาชน จากครอบครัวชวานาที่รักประชาธิปไตย และเป็นครอบครัวประชาธิปไตยเพื่อยืนยันหรือสร้างความเชื่อมั่นชอบธรรมให้กับจุดยืนของตนเอง ดังความในตอนนี้เป็นคือ

“สุดท้ายอยากจะขอบคุณเป็นพิเศษสำหรับครอบครัวของผม ครอบครัวที่เป็นชาวไร่ชวานา ที่ผลิตลูกชายมาเป็นทนายของประชาชนในวันนี้ พวกเขาไม่ได้เรียนหนังสือสูงแต่พวกเขารักประชาธิปไตย วันนี้คุณแม่ผมมาฟังการปราศรัยด้วย ปรบมือให้แกหน่อยครับเราจะสู้ไปด้วยกันเพราะเราคือครอบครัวประชาธิปไตย สวัสดิ์ดีและขอบคุณครับ” (อานนท์ นำภา, 2563, หน้า 29)

จากตัวอย่างของคำปราศรัยที่ยกตัวอย่างมาทั้งหมดนี้ สะท้อนให้เห็นถึงการใช่วาทศิลป์ ในการปลุกเร้า สร้างอารมณ์ร่วม โน้มน้าวจิตใจ รวมทั้งลดทอนคุณค่าของฝ่ายเห็นต่าง เพื่อดึงดูดมวลชนให้เข้าร่วม และเป็นบันไดในการ สร้างความชอบธรรม ก้าวขึ้นสู่อำนาจ และนำไปสู่การโค่นล้มศัตรูทางการเมืองในท้ายที่สุด จริงอยู่ว่าเหตุการณ์ในการชุมนุมประท้วงของผู้ชุมนุมในบริบททางการเมืองไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดประชาธิปไตยสมัยใหม่ (modern democracy) นั้นย่อมแตกต่างกันไปอย่างสิ้นเชิงกับบริบททางการเมืองของสังคมเอเธนส์โบราณ และไม่ใช่จุดมุ่งหมายของการศึกษานี้ที่จะพยายามหาจุดเหมือนหรือทำการเปรียบเทียบข้ามบริบท แต่จากทั้งสองกรณีของสังคมการเมืองที่ให้ความสำคัญกับประชาธิปไตย หรือให้ความสำคัญกับประชาชนในฐานะผู้ทรงอำนาจสูงสุดในการปกครอง การตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากผู้นำฝูงชนหรือนักสอพลอประชาชนที่เกิดขึ้นมาแล้วในดินแดนที่เป็นต้นแบบและแรงบันดาลใจของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่จึงเป็นเรื่องที่พลเมืองในสังคมประชาธิปไตยพึงสังวรและป้องกันด้วยสติปัญญาและการเรียนรู้ จากมรดกกรรมของโสเกรตีสและระบอบประชาธิปไตยเอเธนส์ รวมไปถึงมรดกกรรมของระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทยอย่างซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนตั้งแต่วินิจฉัยจนถึงปัจจุบัน และอนาคต?

สรุป

การวิจัยนี้มีความเน้นหนักไปที่การศึกษาถึงการกำเนิดและเสื่อมของประชาธิปไตยในเอเธนส์ เนื่องจากเห็นว่าการทำความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยจากต้นกำเนิดถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะ

ทำให้เข้าใจเงื่อนไขต่างๆ ของประชาธิปไตยในปัจจุบันอย่างรอบคอบลึกซึ้งมากขึ้น ทั้งนี้ นอกจากปัญหาที่เกิดจากนักปลุกปั่นทางการเมืองแล้ว ระบบประชาธิปไตยสมัยใหม่ทั้งในกรณีของไทยและต่างประเทศยังคงต้องเผชิญกับปัญหาอื่นๆ นานัปการ เช่น ปัญหาการตรวจสอบการใช้อำนาจ ปัญหาการรัฐประหาร ปัญหาด้านความสามารถของระบอบการเมืองในการตอบสนองต่อผลประโยชน์ของส่วนรวม ที่ต้องการความตระหนักรู้และการแก้ไขจากพลเมืองผู้เป็นเจ้าของประชาธิปไตย เพื่อป้องกันมิให้ “ประชาธิปไตย” ไทยนั้นต้องประสบกับมรณกรรมอย่างซ้ำแล้วซ้ำเล่า หรือกลายเป็นเพียงฉลากหรือคำโฆษณาชวนเชื่อในการแสวงหาอำนาจของผู้คนบางกลุ่มเท่านั้น (โปรดดู เพิ่มศักดิ์ จะเรียมพันธ์, 2561)

รายการอ้างอิง

- กลุ่มแนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุม. (2563). ใน ภาณุพงศ์ จาดนอก, ปันัสยา สิทธิจิรวัฒนกุล อานนท์ นำภา และปวิษฐัฐ ชิวารักษ์, *ปรากฏการณ์สะพานฟ้า*. ม.ป.ท.: ธรรมศาสตร์และการ ชุมชน.
- ไชยันต์ ไชยพร. (ม.ป.ป.). *รายงานการวิจัยเสนอในโครงการ 2500 ปีประชาธิปไตย กำเนิดและจุดจบของ ประชาธิปไตยยุคโบราณ - เอเธนส์: บริบท พฤติกรรม และโครงสร้างทางการเมือง*. [เอกสารอัด สำเนา].
- ฐิติกร สังข์แก้ว และอรุณสิทธิ์ พานแก้ว. (ม.ป.ป.). *Shutdown*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ทักษิณ ชินวัตร. (2554). *ทักษิณโฟนอิน สีแดง ร้อยเอ็ด วันที่ 2 พฤษภาคม 2554*. วันที่ค้นข้อมูล 10 กรกฎาคม 2561. เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=F9Anny8Kq84&t=181s>
- เพลโต. (2549). *บทสนทนาของเพลโต: ยูไทเฟร อโพลโลจี ไครโต*. สมบัติ จันทรวงศ์ แปล. กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- เพลโต. (2553). *โสกราตีส (พิมพ์ครั้งที่ 8)*. ส. ศิวรักษ์. แปล กรุงเทพฯ: ศยาม.
- เพิ่มศักดิ์ จะเรียมพันธ์. (2561). *ความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยในประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2475 : การก่อ รูป, การประชันความหมาย และการผสมผสาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุเทพ เทือกสุบรรณ (2557). *ก้านสุเทพ ปราศรัยบนเวทีแยกปทุมวัน วันที่ 13 มกราคม 2557*. วันที่ค้น ข้อมูล 10 กรกฎาคม 2561, เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=KWsAc6kxxw8>
- อานนท์ นำภา. (2563). *ข้อเรียกร้องระหว่างบรรทัด*. ใน ภาณุพงศ์ จาดนอก, ปันัสยา สิทธิจิรวัฒนกุล อานนท์ นำภา และปวิษฐัฐ ชิวารักษ์. *ปรากฏการณ์สะพานฟ้า*. ม.ป.ท.:ธรรมศาสตร์และการ ชุมชน.
- ไฮเมอร์. (2552). *โอดิสซีย์ (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. สุริยฉัตร ชัยมงคล แปล. กรุงเทพฯ: ทับหนังสือ.
- Aristotle. (1935). *Aristotle: The Athenian Constitution, The Eudemian Ethics, On Virtue and Vices*. H. R. (Ed. & Tran.). London: Harvard University Press.
- Aristotle. (2002). *The Athenian Constitution*. England: Penguin Classic.
- Barker, E. (1960). *Greek Political Theory: Plato and His Predecessors*. London: Methuen and Co.
- Boardman, J., & Poesen, J. (Eds.). (2006). *Soil Erosion in Europe*. West Sussex, England: John Wiley & Sons.
- Copleston, F. (1976). *A History of Philosophy Volume I: Greek and Rome (7th edition)*. London: Search.

- Dillon, M., & Garland, L. (2000). *Ancient Greece: Social and Historical Document from Archaic times to the Death of Socrates 800 – 399 B.C.* London: Taylor & Francis.
- Ehrenberg, V. (2011). *From Solon to Socrates Greek history and civilization during the 6th and 5th centuries B.C.* London: Routledge.
- Finley, M. I. (1970). *Early Greece: The Bronze and archaic ages.* London: Chatto & Windus.
- Frost, F. J. (Ed.). (1969). *Democracy and the Athenians, Aspects of Ancient Politics.* New Jersey: John Wiley & Sons.
- Hesiod. (2006). *Theogony, Works and Days, Testimonia.* Most W. Glen (Ed. & Trans.). London: Harvard University Press.
- Homer. (1991). *The Iliad.* Fagles, Robert. (Trans.). USA: Penguin Books.
- Ovid. (1958). *The Metamorphoses.* Horace Gregory (Ed.). New York: Viking Press.
- Plutarch. (1960). *The Rise and Fall of Athens: Nine Greek lives.* Ian Scott-Kilvert (Ed., Trans.). USA: Penguin Books.
- Stace, W. T. (2014). *A Critical History of Greek Philosophy.* New York: CreateSpace Independent.
- Thorley, J. (1996). *Athenian Democracy.* New York: Routledge.